

EVRAKTA SAHTEKÂRLIK SUÇLARININ ANA HATLARI, TARİHÇESİ VE MÜŞTEREK UNSURLARI

Doçent Dr. Sahir Erman

1. Evrakta sahtekârlık suçlarını tecrimle korunan menfaat.

Âmmenin itimadı aleyhinde cürümler babında en çok işlenen ve aynı zamanda büyük bir önem ve hususiyet arzeden suç grubu, şüphe yok ki, «evrakta sahtekârlık» namı altında toplanan cürümlerdir. Tereddüt etmeden iddia edebiliriz ki, evrakta sahtekârlık bahsi, yalnız kanunumuz bakımından seğil, fakat bütün dünya mevzuatı bakımından da tahlili büyük bir müşkülât ve inceliği müeddi bulunan ve hukuk literatüründe kendisine tahsis edilmiş olan muhtelif tetkiklere rağmen, yine de üzerinde çalışılması gereken bir konudur¹.

Evrakta sahtekârlık fiillerinin incelenmesi, iki bakımdan ehemmiyet arzeder: bir kere suretî umumiyede «yazı» ların bugünkü içtimaî ve hukukî hayatta iktisap etmiş oldukları önemli mevkiî gözönüne getirmek icap eder. Zamanımızda, gerek hukuk, gerekse ceza dâvalarında, «yazılı delil» lerin oynadıkları büyük ve çok kere kat'î rol herkesin malûmudur ve bunun içindir ki, içtimaî münasebetlerin kısmı âzamı artık yazılı şekilde cereyan etmektedir. Önemli neticeleri tevlit edebilecek bazı muamelelerde, esas kanunları bu şekle riayeti mecburî kıldıkları ve hilâfına hareket halinde muameleyi keenlemyekûn addeyledikleri gibi, bunun dışında kalan vaziyetlerde yazılı şeklin ihtiyarını tarafların irade ve arzusuna bırakmakta ve taraflar da, hallerin ekserisinde, bu şekle ittibat menfaatlerine daha uygun bulmaktadırlar. Esas ve maddî kanunların muamelenin sıhhati bakımından koydukları bu mecburiyetten ayrı olarak, usul kanunları da bir çok muamelelerin kaza uzvu huzurunda ispat edilebilmeleri bakımından yazılı şekli aramakta, ve yazılı delil bulunmayan hallerde bu muamelelere müteallik iddiaları reddeylemektedir. Böyle

1) ABENSOUR'un *Le faux en expertise comptable pénale* (Paris 1939) adlı kitabı hakkında DONNEDIEU DE VABRES'in yazmış olduğu önsöze bakınız.

olmayan hallerde de yazılı delil diğer ispat vasıtalarına nisbetle inkâr edilemeyen bir üstünlük arz etmektedir.

İkinci olarak da, okuyup yazma bilenlerin zamanımızdaki fevkalâde artış nisbetini hesaba katmak icap eder. Bu artıştan şikâyet etmek düşüncesi şüphesiz ki aklımızdan bile geçmemiştir; fakat şurası da muhakkaktır ki, bu tezayüt hem içtimaî münasebetlerde yazılı şeklin daha çok taammüm etmesine âmil olmuş, hem de bu yazıları taklit veya tahrif yoluna daha büyük sayıda kimseleri sevkeylemiştir². Bu hususta sözü geçen sahtekârlık fiilinin diğer sahtekârlık hallerine nisbetle arzettiği kolaylığın ve temin edebildiği büyük menfaatin de dahli bulunduğu şüphesizdir³.

Evrakta sahtekârlık cürümlerini cezalandırmakla korunmak istenen hukukî menfaatin neden ibaret bulunduğu meselesi «evrak» kelimesine verilecek mânaya bağlıdır. Bir yazının ne vakit «varaka» sıfatını iktisap edebileceğini başka bir yazımızda açıklamış olmamıza⁴ rağmen, kanunun koruduğu menfaatin neden ibaret bulunduğunu aydınlatmak maksadıyla bu nokta üzerinde durmamız muvafık olacaktır.

Şüphe yok ki, evrakta yapılan sahtekârlık muayyen bir ferdi, bir topluluğu, hattâ bizzat Devleti izrar, o ferde, topluluğa, Devlete maddî veya mânevî bir zarar iras edebilir. Fakat, mücerret bu zararın mevcudiyeti, yapılan fiilin «evrakta sahtekârlık» sayılmasını icap ettiremez: taklit veya tahrifin kanunen korunan vesikalara taallûk etmesi, diğer bir tâbirle bu vesikaların «evrak» tan madût bulunması iktiza eder. Bir vesikanın kanunen korunmasının ve bunda yapılacak sahtekârlık fiillerinin evrakta sahtekârlık olarak cezalandırılmasının sebebinin de, o vesikalara yine kanun tarafından bağlanan hukukî neticelerde aramak icap eder: kanun, bir takım hukukî neticeler tevhit edebileceklerini tesbit eylediği yazıları her türlü taklit ve tahrif hareketlerine karşı himaye etmekte, bunların sıhhatine, doğruluğuna vâki olacak her türlü tecavüzü ceza müeyyideleriyle karşılamaktadır.

İşte kanunun, bir takım yazıları bu suretle korumuş olması keyfiyeti, herkesin o yazılara itimat etmesi, onların hakikatı ifade ettiklerine inanması sonucunu doğurur. Binnetice, bu vesikalar hakkında vukubulacak her nevi sahtekârlık fiili, her şeyden evvel, âmmenin bu güven ve

2) ABENSOUR, *s.g.e.*, sah. 23; DONNEDIEU DE VABRES, *Essai sur la notion de préjudice dans la théorie générale du faux documentaire*, Paris, 1943, sah. V.

3) ABENSOUR, *loc. cit.*

4) Bk.: Sahir ERMAN, *Evrakta sahtekârlık suçlarında «Varaka» mefhumu* (İst. HFM, 1949, XV, 1, s. 167 ve son).

inancını sarsar. «İçtimai münasebetlerin selâmeti bakımından lüzumlu olan ve bu yazılara karşı âmmede mevcut bulunan bu umumî itimat his-sine karşı tecavüzü ifade ettiği içindir ki, sahtekârlık cezalandırılmıştır».

Şurasını ilâve edelim ki, «evrak» ile «âmmenin itimadı» arasındaki bu sıkı râbıta ve alâkayı hemen her müellif kabul etmekle beraber, bu itimat duygusunun mahiyeti hakkında ihtilâf vardır.

Nitekim Manzini'ye göre⁶, evrakta sahtekârlık bahsinde nazarı itibara alınan âmmenin itimadı objektif bir mânada anlaşılacak iktiza eder; yani muayyen bir yazının «evrak» tan madût sayılabilmesi ve binnetice bu yazıda yapılan bir sahtekârlık fiiliyle âmmenin itimadına tecavüz edilmiş telâkki olunabilmesi için, kanunun o yazıyı himayesi altına almış bulunması, o vesikaya —hilâfı veya sahteliği sabit oluncaya kadar— herkesçe itibar edilmesini mecburî kılması şart değildir. Bir yazıya varaka sıfat ve mahiyetini izafe eden cihet, kanunun bir hükmü değil, içtimai hayatın icap ve teamülleridir. Bu icap ve teamüller kanunen ayrıca korunmamış olan bir vesikaya hukukî münasebetlerde delil olabileme kıymetini tanımışsa, o vesikanın sıhhati hakkında da umumî bir kanaat ve güven yaratmış demektir.

Buna mukabil, diğer bazı müelliflere göre⁷, âmmenin itimadını sübjektif bir mânada almak lâzımdır : zira bu itimat ancak hukukî münasebetlerde delil olabilme kıymetini haiz bulunan vesikalara inhisar eder ve bu gibi ispat vasıtalarıyla mevcudiyeti sabit olan hukukî münasebetlerin hakikiliği hakkında beliren bir katiyete müncer olur; fakat muayyen bir yazıya delil olabilme kıymetini izafe eden kuvvet ancak kanun olduğuna göre, âmmenin bu itimadı, usul kanunlarınca bir takım yazılara tanınmış olan ispat kabiliyetine bağlıdır.

Fikrimizce bu son telâkki tercihe şayandır; filhakika bizce âmmenin itimadı «hukuk nizamının hukukî bir vâkıayı isbat kabiliyetini tanıdığı şeyler» hakkında bahis mevzuu olabilir. Zira, Devlet, hususî hukuk veya âmme hukuku kanunlarıyla, muayyen bir yazıya hukukî bir kıymet, bir delil olabilme kuvveti izafe etmemişse, âmmenin o yazıya itibar etmesini istememiş demektir. Binaenaleyh, böyle bir vesikada yapılan sahtekârlık, bir veya müteaddit şahısları ızzar etse bile, bu keyfiyet âmmenin itimadını ihlâl edemez, çünkü ortada âmmenin sıhhat ve doğruluğuna itimat etmesi lâzım gelen bir «varaka» yoktur. Ancak kanun muayyen bir takım

5) DONNEDIEU DE VABRES, *s.g. Essai*, sah. 67.

6) MANZINI, *Trattato di diritto penale italiano*, C. VI, Torino 1922, Na. 1954.

7) SALTELLI e ROMANO DI FALCO, *Commento teorico-pratico del nuovo Codice penale*, C. III, 2. tabı, Torino 1940, Na. 996.

vesikaları himaye ettiği ve bunlara isbat kabiliyeti tanıdığı takdirdedir ki, bu himayeye mukabil sözü geçen vesikaların doğruluğuna herkes tarafından kanaat getirilmesini ister ve binnetice ancak bu yazılar hakkında işlenen sahtekârlık fiilleridir ki, âmmenin itimadına karşı bir tecavüzü ifade edebilir. Bunların dışında kalan yazılara mütedair sahtekârlık fiilleri ise ferdi sahanın haricine çıkamazlar.

Bu sözlerimizden de anlaşılmaktadır ki, yazılarda yapılan herhangi bir sahtekârlık fiilinin âmmenin itimadı aleyhine işlenen bir cürüm sayılabilmesi, yazının kanunen himaye edilmesine, yani «evrak» tan madût bulunmasına bağlıdır, diğer bir tâbirle, evrakta sahtekârlık suçlarını tecrimle korunan hukukî menfaatle, sahtekârlığın mevzuunu teşkil eden yazı arasında çok yakın bir irtibat mevcuttur.

2. Tarihçe :

Roma Hukukunda evrakta sahtekârlık suçları meyanında en evvel cezalandırılan fiil, vasiyetnamelerde yapılan sahtekârlıklar olmuştur. Filhakika, Silla zamanında (Milâttan evvel 80 senesinde) neşrolunan *Lex Cornelia testamentaria nummaria* yahut *Lex Cornelia de falsis*, esas itibariyle, vasiyetnamelerde sahtekârlık mevzuu ile iştigal etmekteydi.

Roma Hukukunda ilk olarak bu nevi sahteliğin nazarı itibara alınmış olmasının sebebini müellifler izah etmiyorlar. Fikrimizce bu sebebi, Roma'nın içtimaî ve hukukî hayatında vasiyetnamelerin oynadıkları büyük rolde aramak iktiza eder. Gerçekten Roma hususî hukukunda en geniş ve en tam iktisap şekli, miras tarikiyle vâki olan iktisaptı; şöyle ki «mirasçı» müteveffanın şahsî ve malî bütün haklarına tevarüs eder, tâbir caizse, müteveffanın hukukî şahsiyetini kendi nefsinde idame ettirirdi. Bu itibarla, mirasçı aile üzerinde, yani bu aileyi terkip eden eşhas ve emval üzerinde, mutlak bir hâkimiyet ihraz ederdi: ölüm hadisesi ailenin şahsî ve malî bütünlüğünü asla bozmaz, sadece aile reisinin şahsında bir değişikliği mucip olurdu. Hattâ mirasçı, bu suretle, aile reisi mevkiini iktisap ettiği içindir ki, müteveffanın mallarını da tevarüs eylemekte idi ve yine aynı sebepten dolayısıdır ki, *sui iuris* olmıyan, diğer bir tâbirle, başkasının hâkimiyeti altında bulunan bir kimse, mirasçı nasbedemezdi. Gerçekten böyle bir şahıs aile reisi olmadığı için, onun ölümü ile aile riyasetinde bir inhilâl vâki olmamakta ve malları otomatik bir surette hâkimiyeti altında bulunduğu *paterfamilias*'a intikal eylemekte idi.

Bundan başka, Roma hukukunda miras tarikiyle intikalin normal şekli mirasçı nasbından ibaretti: vasiyetname ile nasbedilmiş mirasçı

bulunduğu ahvalde, kanunî mirasçılardan hiç biri terekeye iştirak edemezdi : ölenin bütün şahsî ve mamelekî hakları, toplu bir halde, mansup mirasçıya intikal ederdi⁸.

İşte vasiyetnamelerin içtimai ve hukukî hayatta oynadıkları bu mühim rol, murisin ölümünden sonra vasiyetnamelerde vukubulacak sahteliklerin isbat edilmesinde ve meydana çıkarılmasındaki güçlüklerle ekle-nince, bu nevi yazılarda yapılan taklit ve tahrifatın bir an önce nazarı itibara alınıp, tanzim olunmasına tesir etmiş olacaktıdır.

Bu kanaatimizi kuvvetlendirecek iki nokta daha var : bir kere *Lex Cornelia de falsis*'de, hakikî sahtekârlık fiillerinin yanı başında, sahit bir vasiyetnameyi imha etmek, gizlemek, murisin hayatında açmak, üzerindeki mühürleri bozmak⁹ gibi, sahtekârlıkla hiç bir alâkası bulunmıyan fiiller de —ki Marcianus bunlara şibih sahtelikler (*quasi falsi*) namı vermektedir¹⁰— cezalandırılmakta idi. Bu keyfiyet vasiyetnamelerin sıhhatini her türlü müdahale ve tecavüzlere karşı korumak ihtiyacının Roma'da ne kadar şiddetle hissedilmiş olduğunu isbat eder. Bundan başka, biraz sonra göreceğimiz veçhile, *Lex Cornelia de falsis*'in hükümleri, muhtelif *Senatus-consultus* ve *Constitutio*'lar vasıtasile, diğer bir takım evrakta sahtekârlık fiillerine de teşmil edilmiş ve bu suretle içtimai münasebet ve ihtiyaçlara daha uygun bir seyir takip edilmiştir. İlk olarak vasiyetnamelerin himaye edilmiş olması da, bu husustaki ihtiyacın en evvel duyulmuş olmasını ifade eder. Mezkûr ihtiyaç ise, ancak vasiyetnamelerin Roma hususî hukukunda oynadıkları büyük rol gözönünde tutularak kavranabilir.

Dediğimiz gibi, *Lex Cornelia de falsis*, önceleri, sadece vasiyetnamelerde yapılan sahtekârlık fiillerini derpiş etmekte idi. Bu hususta en tam ve mukni metni, hukukçu Paulus'un «*Ad Sabinam*» adlı kitabından *Digesta*'ya alınan şu parça teşkil eder: «Her kim bir vasiyetnameyi ortadan kaldırır, gizler, zorla alır, imha eder, yerine başkasını ikame eder, mühürlerini açar, ve her kim sahte bir vasiyetnameyi kasden yazar, im-

8) Bütün söylediklerimiz için bk.: DI MARZO, *Istituzioni di diritto romano*, Milano, 1938, sah. 411 ve son.

9) Bk.: D. 48, 10, 2; D. 48, 10, 26; D. 48, 10, 16, pr.; D. 48, 10, 1, 5; D. 48, 10, 30, pr. — FERRINI *Esposizione storica e dottrinale del diritto penale romano*, in PESSINA, *Enciclopedia del diritto penale italiano*, C. I, Milano, 1908, cilt I, sah. 393; MOMMSEN: *Le droit pénal romain*, (terc. DUQUESNE) C. II, Paris 1907, sah. 392-393.

10) D. 48, 10, 1, 13.

zalar, okursa ve bunlar kasden yapılacak olursa, *Lex Cornelia*'daki ceza ile cezalandırılır¹¹.

Bundan başka, vasiyetnamelerde sahtekârlık mevzuunda, sahte mühürlerin imal edilmesi veya ettirilmesini yahut bir mühürün balmumu üzerine bıraktığı izin başkaca tağyirini veya vasiyetnameyi açmak ve münderecatını değiştirmek maksadiyle hakikî mühürlerin fekkini cezalandıran bir parça da *calibi dikkattir*¹².

Fakat, işaret etmiş olduğumuz veçhile, yeni ihtiyaçlar karşısında, diğer bir takım sahtekârlık fiillerini de suç saymak iktiza edince, muhtelif metinlerle *Lex Cornelia*'nın tatbik sahası genişletilmiş ve bu kanundaki cezalar sözü geçen fiillerin faillerine de teşmil edilmiştir. Nitekim Milâttan sonra 16 yılında yayınlanan bir *Senatus-consultus Libonianus*, murisin imlâsı altında bir vasiyetname yazan kimsenin kendi nefine veya kendi hâkimiyeti altında bulunan bir şahıs yararına vasiyetnameye bir hüküm dercetmesini —her türlü cürmî kasttan mücerret olarak— *Lex Cornelia* gereğince cezalandırılması iktiza eden bir fiil saymakta idi¹³. Bu vaziyette bulunan bir şahsın böyle bir hükmü dercetmek hususunda içinde bulunduğu müsait vaziyetle, bu hükmün murisin rızası olmaksızın vasiyetnameye dercedildiğini isbat bakımından karşılaşılabilecek azim müşkülât, böyle sert bir maddenin ihtiyarına müessir olmuştur¹⁴. Ancak muris kendi el yazısıyla sözü geçen hükmün hakikate uygunluğunu tasdik ettiği takdirde idi ki, fail cezadan kurtulabilirdi¹⁵.

İmparatorluk devrinin başlangıcında ise, yazılı şekil artık ölüme bağlı olmıyan tasarruflarda da şifahî şeklin yerini yavaş yavaş almağa başlamış ve binnetice vasiyetnamelerden maada diğer vesikalarda da yapılan sahtelikleri cezalandırmak lüzumu hissedilmişti. Nitekim Paulus'a sorulan bir suale, Romalı Hukukçu «vasiyetnamelerden gayri diğer sahte vesikaları imzalamış olan her şahsın da *Lex Cornelia*'daki ceza ile cezalandırılacağı» cevabını vermişti¹⁶. Bu devirde herhangi bir vesikanın gizlenmesi, imha edilmesi, açılması, yerine bir başkasının ikame olun-

11) D. 48, 10, 2, pr.

12) D. 48, 10, 30, pr. (*Modestinus*); FERRINI, in PESSINA, *loc. cit.*

13) FERRINI, in PESSINA, *s.g.e.*, sah. 394; MOMMSEN, *s.g.e.*, sah. 393.

14) FERRINI, in PESSINA, *loc. cit.*

15) D. 48, 10, 1, 15; FERRINI, in PESSINA, *loc. cit.*; MOMMSEN, *loc. cit.*

16) D. 48, 10, 16, 1.

ması¹⁷, *Lex Cornelia*'nın şümülüne girmiş bulunmakta ve bu bapta vesikanın resmî veya hususî olması bakımından bir fark gözetilmemekte idi¹⁸.

Nihayet bu inkişaf o dereceye vardı ki, Paulus «sahtekârlık neye derler?» diye kendisine sorulan bir suale, şöyle cevap vermeğe hukukan imkân buldu: «Bir kimse başkasının yazısını taklit eder, veya defter yahut hesabının mühim yerlerini keser (*intercidat*) veya bunları kopya ederse, sahtekârlık vardır, fakat başkasına yekûnda veya hesaplar hakkında yalan söylerse yoktur¹⁹». Herhangi sahte bir vesikayı bilerek istimal etmek de, Paulus'a göre, sahte bir vasiyetnamenin kasden kullanılmasından farksızdır²⁰.

Yalnız şurasını ilâve edelim ki, bu gelişme burada durmamış ve hâkimlere rüşvet vermek, muayyen bir karabet rabıtasının mevcudiyetini iddia etmek gibi, vasiyetnamelerde ve paralarda sahtekârlıkla hiç alâkası olmıyan suçlar hakkında da *Lex Cornelia*'nın tatbiki cihetine gidilmiştir²¹.

Cermen hukukunda da evrakta sahtekârlık derpiş olunmuş ve bilhassa resmî evrakta yapılan sahtelikler şiddetle cezalandırılmıştı. Nitekim, Theodoricus'un emirnamesinde ölüm cezasının tertip olunacağı tesbit edildiği gibi Ripuaire kanununda ya baş parmağın kesilmesi, yahut bir para cezasının verilmesi; Longobart Kanununda elin kesilmesi; Vizigot'ların Kanununda —Kral emirlerinin taklit veya tağyiri halinde— ya malların yarısının müsaderesi, veya elin kesilmesi ve diğer evrakta yapılan sahtekârlıklarda malların dörtte birinin müsaderesi ve ademî tediyeye halinde sahtekârın mutazarrırın köleliğine girmesi cezası görülmekte idi²².

Kilise hukuku ise, hassaten Papalığa ait mektup ve vesikalarda vâki sahtekârlıklarla iştigal etmişti. Her kim böyle bir vesikanın sahteliğinin farkına vardığı tarihten itibaren yirmi gün zarfında bunu imha etmezse, Papa tarafından aforoz edilir. Keza sahte Papalık mektuplarını kullanan her sivil aforoz edildiği gibi, aynı fiil bir rahip tarafından işlenirse, fail ruhanî vazifelerini yapmaktan ve ruhban sınıfına mahsus imtiyaz ve muafiyetlerden istifade eylemekten menolunurdu. Papalık mektuplarını

17) D. 48, 10, 16, 2. — Bk.: GARRAUD, *Traité théorique et pratique du droit pénal français*, C. IV, Paris 1922, Na. 1354.

18) CARRARA, *Programma del corso di diritto criminale*, C. IX, 11. tabı Firenze 1923., § 3849.

19) D. 48, 10, 23.

20) FERRINI, in PESSINA, *s.g.e.*, sah. 395.

21) FERRINI, in PESSINA, *s.g.e.*, sah. 399.

22) CARRARA, *s.g.e.*, § 3850.

taklit veya tahrif eden veya bu fiillere iştirak eden rahiplerin rütbeleri indirilir ve manastıra kapatılırdı. Bundan başka, Krallık vesikalarında sahtekârlık, ancak bir rahip tarafından ika olunduğu takdirde suç sayılır ve fail rütbe tenzili, şerefsizlik damgasının vurulması ve sürgün cezalarıyla cezalandırılırdı²³. Bunların dışında kalan evrakta vâki sahtelikler Kilise ceza hukukunun çerçevesine girmezlerdi ve hâlen de girmemektedirler.

Ortaçağ hukukunda da sahtekârların gayet şiddetli bir surette cezalandırıldıkları görülmektedir. Ezcümle Kral Rotari, emirnamesinde, elin kesilmesi cezasını tespit eylediği gibi, aynı cezaya Karolenjlerin mevzuatında ve muhtelif komünlerin statülerinde tesadüf etmek mümkündür. Bununla beraber, bu devirdeki bazı kanunlar bilhassa suçluyu terzil gayesini de gütmekte idiler. Yine bu devir kanunlarından bazıları, sahtekârlığın resmî veya hususî, millî veya ecnebi evrakta vukubulmasına göre bir ayırma yapmakta ve resmî evrakla millî evrakta sahtekârlığı, diğerlerine nisbetle, daha ağır bir şekilde cezalandırmakta idi. Bu resmî evrak meyanında da Komün Statüsü hassaten zikredilmekte idi.

Nihayet bazı mevzuat suç failinin sıfatını da nazarı itibara almakta ve suçun bir noter veya resmî sıfatı haiz bir kimse tarafından işlenmesi halinde cezayı ağırlaştırmakta idi²⁴.

Carolina evrakta sahtekârlıkla 112 nci maddesinde meşgul olmaktadır. Bu madde sahte imza, mektup, mukavele, borç senedi veya defter tanzim edenler hakkında sahtekârlık fiilini ikadaki kötülük derecesine ve sebebiyet verilmiş olan zarara göre, cismanî cezaların veya ölüm cezasının tatbik edileceğini tespit eylemektedir. Bu maddenin bir tefsirinden anlaşıldığı veçhile²⁵, o devirde evrakta sahtekârlık ferdi mülkiyete karşı işlenmiş bir suç sayılmakta ve sebebiyet verdiği zararın ağırlığı nisbetinde cezalandırılmak lâzım gelmekte idi. Nitekim sahtekârlığın mevcudiyeti için, bir şahsın zarar görmüş olması şarttı.

Ortaçağ mevzuatının tetkikinden, bu devir müelliflerinin fikirlerine geçecek olursak, Farinacius'un sahtekârlığı üçe ayırdığını ve evrakta sahtekârlığı da «kasden ve başkasını ızrar maksadiyle hakikatın tahrif edilmesi. (*falsitas est veritatis mutatio dolose et in alterius praejudicium facta*)» olarak tarif ettiğini görürüz.

23) DEL GIUDICE, *Diritto penale germanico*, in PESSINA, s.g. *Enciclopedia*, cilt I, sah. 946 - 947.

24) Bütün bu söylediklerimiz hakkında Bk.: PERTILE'den naklen ZERBOGLIO, *Dei delitti contro l'ordine pubblico ecc.*, Milano, tarihsiz., sah. 246 - 248.

25) La Caroline, Bienne, 1767, m. 112 hakkındaki «Müşahede» ye bakınız.

Jousse ise sahtekârlık hakkında şöyle bir tarif vermektedir : «Başkasının zararına olarak ve onu aldatmak maksadıyla hakikati ortadan kaldırmak, tağyir etmek veya gölgelemek için yapılan bilcümle fiillere sahtekârlık denir.»

Muyart de Vouglans'a göre ise, «hakikati gölgelemeğe ve aharı iğfale müteveccih herhangi hileli bir fiile» sahtekârlık denir.

Bu tariflerden de anlaşılacağı veçhile, sahtekârlık mevzuunda, maddî unsurdan maada, mânevî unsur da, daha o zamanlarda bile, önemli bir yer işgal eylemişti.

Sahtekârlık fiillerinin işlenme şekilleri bakımından da, Gandinus'un muakkipleri, üçlü bir taksim yapmakta idiler : *dicto* (sözlerde), *facto* (fiillerde), *usu* (istimalde) sahtekârlık. Jousse ise istimalde sahtekârlığın yerine «yazılarda» sahtekârlığı ikame etmek suretiyle, bir adım daha atmıştır. Bu müellife göre, yazılarda sahtekârlık, hakiki bir vesikanın tağyiri veya taklidinden maada, hakikate uygun olmıyan şartları mukavelelere derceden noterlerin, sahte rapor veren doktorların, sahte defin ruhsatiyesi veya doğum ilmühaberi ita eden rahiplerin fiillerini ve açığa vâki imzanın üstünün mümzinin arzusuna mugayir olarak doldurulmasıyla «sahtekârlığın bir nev'i» olan muvazaayı ihtiva eder. Keza aynı müellif, sahtekârlığın bir icra ile olabileceği gibi, bir ihmal ile de (*in omitendo*) yapılabileceğini ve bu ikinci şeklin hakiki bir vesikanın yırtılması, yakılması veya silinmesi halinde vukua geleceğini söylemektedir²⁶.

Yeni zamanlarda ise, sahtekârlık mevzuunda en alâka çeken gelişmeyi Fransa'da görmekteyiz. Bu memlekette muhtelif tarihlerde ısdar olunan Kral emirnameleri, bu mebhaste mühim hükümler sevketmişlerdir. Ezcümle Mart 1680 tarihli «sahtekârlık fermanı» na göre, hususi şahıslar veya vazifeleri dışında memurlar tarafından ika olunan sahtekârlık fiilleri, hâkimin takdirine göre cezalandırıldıkları, hattâ bu fiilleri işliyenler hakkında ölüm cezası bile tertip olunabildiği halde, memurlar tarafından vazifeleri sırasında işlenen sahtekârlıkların cezası daha hafifti. Bununla beraber, fiilden dolayı hazine bir zarara maruz kaldığı takdirde, fail ölüm cezasına mahkûm edilmek lâzım gelir ve bu ceza «sebebiyet verilen zararın ağırlık veya hafifliği nazarı itibara alınmaksızın» tertip edilir, yani hiç bir veçhile indirilemezdi (4 Mayıs 1720 tarihli Emirname, m. 1). Halbuki hazinenin mutazarrır olmadığı ahvalde, suç bir memur tarafından işlenmiş olsa ve resmî evraka taallük etse bile, zararın hiffetini hâkim nazara almak salâhiyetini haizdi²⁷.

26) Bütün bu malûmat için, bk.: DONNEDIEU DE VABRES, s.g. *Essai*, sah. 5-8.

27) DONNEDIEU DE VABRES, s.g. *Essai*, sah. 8-10.

3. Mukayeseli hukuka hâkim olan prensipler.

Hâlen mer'î mevzuat bakımından belli başlı memleketlerde yürürlükte olan ceza kanunlarını gözden geçirirsek, şu neticelere varabiliriz:

1) Hemen bütün kanunlar (ezcümle Türkiye, İtalya, Belçika) evrakta sahtekârlığı âmmenin itimadı aleyhine işlenmiş bir cürüm saymak hususunda müttefiktirler. Her ne kadar Fransız Ceza Kanununda evrakta sahtekârlık «âmmenin sükûnu aleyhine işlenen suçlar» babında yer almakta ise de, sahtekârlığın, âmmenin sükûnunu mahsus surette ihlâl edemeyeceği ve bu başlığın daha ziyade aynı babın ihtiva ettiği diğer suçlara râci olacağı meydandadır. İsviçre Ceza Kanununda ise evrakta sahtekârlık, bu başlığı taşıyan ayrı ve müstakil bir bapta (dördüncü bap) incelenmiş olmakla beraber, İsviçreli müellifler bu suçu «âmmenin itimadı aleyhine tecavüzler» umumî başlığı altında incelemektedirler²⁸.

Bu bakımdan yalnız İngiliz hukuku bir hususiyet arzeder. Filhakika bu hukuka göre, evrakta sahtekârlık (*forgery*) mülkiyet aleyhine işlenmiş bir suç (*offence against property*) sayılmıştır²⁹.

2) Bütün kanunlar millî evrakta vâki sahtekârlıkla, yabancı evrakta işlenen sahtekârlık arasında fark gözetmemektedir. Hattâ İsviçre Ceza

28) Bk.: CLERC, *Cours élémentaire sur le code pénal Suisse*, Hususî Kısım, C. II, Lausanne 1945.

29) VISCOUNT HAILSHAM, *Halsbury's Laws of England*, Cilt IX, 2. tabı, London, 1933, sah. 583. — *Common Law*'a göre bir (*misdeemeanor*) olan sahtekârlık, yazılı bir vesikanın sahte olarak tanzim olunması, yani olmamış bir şeyin olmuş gibi gösterilmesidir. Vesikanın tamamı hakkında varit olabileceği gibi, bir kısmı hakkında da vâki olabilir. Suçun teşekkülü için sahte vesikanın hakikisine benzemesi, yani, hiç olmazsa dikkatli davranmayan bir kimseyi iğfal edebilmesi şart olduğu gibi, aldatmak kasdının bulunması da lâzımdır. Bununla beraber, suçun tamamlanması için sahte vesikanın kullanılması şart değildir. Ancak sahteliğe vâkıf olarak, sahte bir vesikayı kullanmak müstakil bir suçtur. — *Statut Law*'da ise bu mevzu 1913 tarihli *Forgery Act*'la nizamlanmıştır. Bundan başka 1930 tarihli *Road Traffic Act*, seyrüsefer ruhsatlıyelerinde ve sigorta poliçelerinde yapılan sahtekârlık fiillerini ayrıca cezalandırmıştır. Bu kanunlar ne gibi vesikalarda yapılan sahteliklerin cezalandırılacaklarını göstermiş ve bu fiilleri bir (*felony*) saymıştır. Bununla beraber, bu kanunlara veya fiilin işlendiği tarihte yürürlükte olacak diğer mevzuata girmiyen bir vesikada başkasını aldatmak maksadiyle sahtekârlıkta bulunan kimse de bir *misdeemeanor* işlemiş sayılır ve bu sıfatla mesul tutulurdu (*guilty of a misdeemeanor*): Bk.: VISCOUNT HAILSHAM, *s.g.e.* sah. 583 - 589, 620.

Kanununun 255 inci maddesi, evrakta sahtekârlığa mütedair hükümlerin yabancı vesikalara da tatbik edileceğini sarahaten ifade eylemektedir.

3) Bununla beraber, hemen bütün kanunlar, failin sıfatına ve varakanın mahiyetine göre bir tefrik yapmaktadırlar : failin memur olması veya sahteliğin resmî evraka taallük etmesi, hemen daima, ağırlatıcı bir sebep sayılmıştır.

4) Nihayet, suçun tamamlanması için sahte resmî varakanın bir suretle kullanılması şart koşulmamış olduğu gibi bu istimal keyfiyeti ayrı ve müstakil bir suç telâkki olunmuştur.

4. Beynelmîlel anlaşmalar.

Kalpazanlık suçları hakkında aktedilen, 20 Nisan 1929 Cenevre mukavelesinin itibarı âmme kâğıtlarına da teşmili muvafık olup olmayacağı hususunda Milletler Cemiyeti Genel Sekreterliğince, Ceza Hukuku beynelmîlel cemiyetine vâki bir müracaat üzerine, cemiyetçe bu hususta bir rapor hazırlamakla tavzif edilen profesör Roux, mukavelenin paralardan gayrı itibarı âmme kâğıtlarına da teşmilinde zaruret görmeyip, bilâkîs senedatı ticariye hakkında beynelmîlel bir anlaşma yapılması lüzumunu ileri sürmüştü. Bununla beraber bu mevzu üzerinde fazla durulmuş değildir³⁰.

Her ne kadar Ceza Hukukunun Birleştirilmesi Beynelmîlel Bürosu tarafından 1939 Kasımında Bruxelles'de toplantıya çağırılması tekarrür eden beynelmîlel konferansın gündemine, hususiyle resmî evrakta sahtekârlık hakkındaki hükümlerin görüşülmesi meselesi ithal edilmiş ise de, harbin başlaması konferansın içtimasına mâni olmuş ve mesele olduğu gibi kalmıştır³¹.

Memleketimizin de iştirak etmiş olduğu bu konferans, nihayet 10-12 Temmuz 1947 de yine Bruxelles'de toplanmış ve neticede aşağıdaki metni karar altına almıştır :

30) DONNEDIEU DE VABRES, s.g. *Essai*, sah. V.

31) Evrakta sahtekârlık mevzuu ile cinal polis beynelmîlel komisyonu da 1936 Belgrad ve 1937 Londra konferanslarında meşgul olmuştur. Fakat bu konferanslar daha ziyade mesele üzerinde kriminalistik bakımdan durmuşlardır. Bk.: ADLER, *La lutte contre les falsifications*, Rev. Intern. de Police criminelle, Ekim - Kasım 1946, sayı 2, sah. 18.

«Madde 1 — Yazılarda sahtekârlık, bir hakkın veya hukuki netice tevlit eden bir fiilin ispatına muhassas veya salih bir yazıda, zarar vermek şuuru ile hakikatın tahrif edilmesidir.

«Madde 2 — Gerek imal, imza tağyiri ve vesikanın tespit edeceği beyanat veya vâkıaların tağyiri suretiyle;

«-gerek gayrı mevcut resmî bir varakanın aslına uygunluğunu tasdik eden suret ve tercümesinin imali suretiyle,

«resmî evrakta sahtekârlık yapan kimse... cezalandırılır.

«Sahtekâr, memuriyet vazifesinin icrası sırasında hareket eden bir memur olursa, ceza (daha ağır) olacaktır.

«Madde 3 — Memuriyet vazifesinin icrası sırasında,

«- gerek bir yazının tanzimi esnasında, bu yazının özünü veya tesbit edeceği halleri değiştirmek suretiyle;

«- gerek muhayyel bir veya bir kaç imza atmak suretiyle;

«- gerek resmî veya hususî evrakın aslına uygun olmıyan suretini vermek ve gerek bu evraktan herhangi birinin sahte olduğu bilindiği halde tercümesinin aslına uygunluğunu tasdik etmek suretiyle,

«sahtekârlıkta bulunan her memur..... cezalandırılır.

«Madde 4 — Bir memur huzurundaki yalan beyanlarıyla resmî bir varakaya hukukî neticeler tevlit eden sahte beyanatın dercedilmesini mücip olan her şahıs..... cezalandırılır.

«Madde 5 — İkinci maddede yazılı suretlerden biriyle ticaret veya banka evrakında veya hususî yazılarda sahtekârlık ika eden her şahıs... cezalandırılır.

«Madde 6 — Izrar niyetiyle sahte bir vesikayı kullanan kimse, sahtekârlıkta bulunmuş gibi, aynı ceza ile cezalandırılır.

«Madde 7 — Yukarıki hükümler yabancı vesikalara da kabili tatbiktir³².»

Bundan başka Konferans şu temennide de bulunmuştur: «Konferans bir suçlular cemiyeti tarafından işlendiği veya milletlerarası neticeler tevlidine salih olduğu takdirde, yazılarda sahtekârlığın işlenmesinin arzedebileceği büyük tehlikeyi âmme kuvvetlerine işaret etmeyi bir vazife bilir.

32) MILOS SEBOR, *VIII Conférence internationale pour l'Unification du droit pénal* (Rev. Intern. de Police crimin., 1947, no. 11, sah. 20 ve son.).

«Keza bu mevzuda Devletlerarası tenkili yardımlaşmayı takviye zaruretine dikkat nazarlarını celbeder³³.»

Evrakta sahtekârlık suçlarının önemli bir zümresini teşkil eden pasaport ve seyahat vesikalarında sahtekârlık meselesi Yedinci Ceza Hukuku Birleştirme Beynelmilel Konferansında (Kahire, Ocak 1938) mevzu bahis olmuş ve bu hususta bütün Devletlerin müşterek menfaatleri ve milli kanunlarda bu nevi sahtekârlık hakkında hafif cezaların tespit edildiği ve bunun doğru olmadığı gözönünde tutularak, 10 maddelik bir kanun metni teklif ve kabul olunmuştur. Konferansın vardığı işbu netice, henüz, beynelmilel bir anlaşmaya mevzu teşkil etmiş değildir³⁴.

5. Kriminolojik ve kriminalistik malûmat.

Evrakta sahtekârlık suçu, medeniyetin terakkisiyle birlikte işlenmesi de artan suçlardan biridir. Filhakika, medeniyetin ilerlemesi, bir taraftan yazılara büyük bir önem atfetmek suretiyle suçluların dikkat nazarını bu yazılarda yapılacak sahtekârlık fiillerine çekmiş, diğer taraftan da, okuyup yazma bilenlerin artması ve insan zekâsının inkişafıyla sahtekârlık cürümlerini işliyebilecek şahısların çoğalması neticesini doğurmuştur³⁵.

33) MILOS SEBOR, s.g. makale.

34) Konferans tarafından kabul edilen metin hakkında bk.: Rev. de droit pén. et de Criminologie, 1938, sah. 158 ve son.

35) Bu bakımdan meşhur sahtekâr tiplerinden İspanyol Llusia y Buse'nin hayatı kayda sayandır. 1922 de tesadüfen yakalandığı Barselon'da gardiyana maceralarını anlatan ve fakat «meslek sırrı» addettiği sahtelik usullerini açıklamıyan bu şahıs, yedi defa değişik isimler altında muhtelif şehirlerde evlenmiş ve ceman 32 muhtelif hüviyete bürünmüştür.

Havana'da valinin ve Ekuator'da Maliye Bakanının kızlarıyla evlenen Lusie y Busse, Maurice adasında —hafif bir müşabehetten bilistifade— kendisini İspanya Kralı olarak tanıtmıştır. Nihayet sahte kredi mektupları imal etmiş ve gerek Avrupa ve gerek Amerikanın büyük şehirlerinde önüne geleni dolandırmıştır. Yakalanması da pek garip olmuştur: Bir gün sahib bir çekli bir bankaya ibraz etmiş, fakat çekin sahte olmasından şüphe edilmesi üzerine karakola sevk edilmiş ve orada kendisinin bütün dünya polisince aranmakta olan bir şahıs olduğu anlaşılınca, tevkif edilmiştir. Tevkifhaneye sevk edilince «burada çok kalmıyacağımı ve kaçmakta gecikmiyeceğimi» söylemiş ve nitekim 3 aydan az bir zaman sonra dediğini yapmıştır (FARALICQ, *Principes et procédés de la Police criminelle*, Paris 1947, sah. 160).

Bununla beraber, bu sözlerimizden, evrakta sahtekârlık suçlarından dolayı mahkûm olanların sayısının bir hayli kabarık olduğu neticesine varmak doğru olmaz. Zira sahtekârlık suçlarını meydana çıkarmak, sahteliği ispat edebilmek pek müşkül olduğu gibi, sahtekârlığın sanık tarafından yapıldığını veya maznunun sahte varakayı bilerek kullandığını ispat etmek de bir hayli zordur. Gerek hukuk, gerekse ceza dâvalarında hâkimlerin karşılaştıkları en çetin mesele, şüphesiz ki, sahteliğin ispatına taallûk eder. Bu itibarla, sahtekârlığın ne suretle meydana çıkarılacağı meselesi üzerinde biraz duralım.

Kriminalistikte, evrakta sahtekârlık iki kısımda mütalâa edilir : birincisi vesikanın tağyiri suretiyle vâki sahtekârlıktır ki, bu nevi sahtekârlıkta fail esas itibarıyla sahit ve muteber bir vesikayı almakta ve bunun üzerinde bir takım tahrifat vücuda getirmektedir. Bu tahrifat da iki şekilde vuku bulabilir : ya fail metinde yazılı bir ciheti, muhtelif usullere başvurmak suretiyle metinden çıkarır (*faux par enlèvement*), yahut metne bazı noktalar ilâve eder (*faux par addition*).

Evrakta sahtekârlığın ikinci şekli ise, tamamıyla sahte olan bir metnin yeni baştan vücuda getirilmesidir ki, bu nevi sahtelik de iki suretle ika olunabilir: ya fail başkasının yazısını taklit ederek sahte bir varaka imal eder; yahut, kimsenin yazısını taklit etmeksizin, kendi yazısını değiştirmekle iktifa eyler³⁰.

Şimdi evrakta sahtekârlığı bu bakımdan kısaca gözden geçirelim:

I) Vesikanın tağyiri suretiyle sahtekârlık:

A) *Çıkarma suretinde sahtekârlık* : Bu nevi sahtekârlık da, kullanılan vasitanın mihanikî veya kimyevî olmasına göre ikiye ayrılır:

a) *Mihanikî vasıtaların kullanılması* : Bu vasıtalar yazıyı kazımak ve lâstikle silmekten ibarettir.

α) *Kazımak*, en kaba ve iptidai sahtekârlık vasıtası olduğu cihetle, isbatı nisbeten kolay olduğu gibi, bu vasıtaya müracaat eden kimselerin sayısı da pek azdır. Bu nevi sahteliğin meydana çıkarılması için, varakayı ufki olarak ağız veya burun hizasında tutmak ve yazının yüzünü ışık altında tetkik etmek kâfidir: yazının parlamayan ve mat kalan kısımları kazınmanın vâki olduğunu açığa vurur. Fail kazıdığı yeri parlatmak maksadiyle, o kısım üzerinde tırnağını veya bir kemik parçasını gezdirmiş olduğu takdirde ise, kazınan kısmın parlaklığı, kâğıdın diğer

*6) BISCHOFF, *La 'police scientifique*, Paris 1938, sah. 165 - 166.

tarafına nazaran, daha çok artacak ve yine kazımanın vukuunu meydana koyacaktır. Bu mebhaste başvuru diğer bir usul de kâğıdın şeffaflığının tetkiki: kazınan yerin kalınlığı azalmış olacağı cihetle, kâğıt ışığa tutulunca, kazınan yerdeki şeffaflığın fazla olduğu görülür. Kazımanın gayet hafif ve kâğıdın kalın olması halinde, fotoğrafını cam üzerine çekmek suretiyle bir neticeye varılabilir. Bundan başka vesika bir taraftan gelen gayet kuvvetli ve çok meyilli bir ışığa tâbi tutulup, mikroskopla muayene edilince, kazıma neticesinde kâğıdın elyafındaki tegayyüatla kazınan yerde kalmış olan ve gözle görülemiyen mürekkep lekeleri vâzihan rüyet olunabilir: mürekkep kâğıda bir hayli nüfuz ettiği ve fail de —kazımanın belli olmaması ve kâğıdın delinmemesi düşünceyle— kazımakta fazla ileri gidemeyeceği cihetle, mikroskop muayenesi kâğıdın derinliklerinde kalan mürekkep lekelerini hemen daima açığa vuracak ve hattâ, bazı hallerde, bu lekeler sayesinde, kazınan kelimeyi meydana çıkarmak bile mümkün olacaktır²⁷.

Bu fiziki vasitalardan başka, kimyevi usullere de başvurulduğu vâkidir. Bu usullerden birincisi şudur: sahte varaka, üzerlerine gayet hafif bir iyot tabakası sürülmüş olan iki cam levha arasına konulur ve mavi bir ışık aksettirilerek fotoğrafı alınır. Bu iyot sayesinde kazınan yerlerle vesikaya temas etmiş olan kimselerin parmak izleri, sarı veya kahverengi lekeler halinde derhal gözükecek ve fotoğraf da iyodun pek az süren tesirini tesbit etmeğe yarayacaktır.

Keza, bilhassa kazılan kelime veya harflerin okunmasına yarayan diğer bir kimyevi usul de, kâğıdın derinliklerinde ve elyafında kalmış olan mürekkep leke ve izlerinin, sülfidrat d'amonyak ve sülfosiyânür dö potas gazlarının tatbiki suretiyle meydana çıkarılması usulüdür. Birincisi mürekkepte bulunan demiri siyah sülfür dö fer haline getirir, ikincisi ise mürekkep izlerini kırmızıya boyar, bu suretle okuma mümkün olur. Kazılan yerlere başka kelime veya harfler yazılmışsa, mürekkep bu yerlerde kâğıda daha çok nüfuz edeceği ve yayılacağı cihetle, yazının kenarlarında girinti ve çıkıntılar görünür, bu ise o kelime veya harfin altında kazınmış bir yazının bulunduğu delâlet eder.

Nihayet, yine kazınan yazının okunmasını mümkün kılan bir usul de şudur: mürekkeple yazılmış olan bir kâğıt bükülünce, yazının izi kâğıdın bu yazının üstüne gelen sathına çıkar. Bu iz göze görünmemekle beraber, kâğıdın üzerinden, onu sarartacak derecede, sıcak bir ütü geçirilirse, bu izler belli olup ve esas yazıyı aksettirir. Şu halde metinde bir

27) BISCHOFF, s.g.e., sah. 167 - 169.

kazıma olup olmadığı, metinle izin karıştırılması ile anlaşılır. Ütü yerine fotoğraf veya kimyevî vasıtalar da kullanılır³⁸.

β) *Lâstikle silmek*: Bilhassa kurşun kalemî veya daktilo makinesiyle yazılmış olan yazılar hakkında tatbik edilen bir sahtekârlık şeklidir. Hele kurşun kalemî kâğıt üzerinde pek hafif bastırılmış olur ve fail de yumuşak bir lâstikle ustalık ve sabırla çalışmış bulunursa, bu nevi sahtekârlığın herhangi bir fizikî usulle meydana çıkarılmasına imkân yoktur. Sert lâstiğin veya yazı makinelerine mahsus lâstiklerin kullanılması halinde ise kâğıt üzerinde hafif bir kazıma izi kalacağı cihetle, buna ait usuller muvaffakiyetle tatbik edilebilir. Bununla beraber, mikroskopla yapılan bir tetkik, kurşun kaleminin kâğıdın elyafında ve derinliklerinde bırakmış olduğu gayet ufak parçaları hemen daima meydana koyar. Keza iyotlu camların tatbiki de mümkündür³⁹.

Silinen kelimeler ise fulâj izi sayesinde okunabilir. Gerçekten tamamen sert bir mesnet üzerinde bulunmayan bir kâğıda yazı yazılınca, kâğıdın arkasında «fulâj» ismi verilen bir kabarıklık vücuda gelir. Tabii şartlar altında fulâjın görülmesi mümkün değildir. Fakat kâğıdın arka tarafı meyilli ve mütekâsif bir ziyaya tâbi tutulursa, fulaj izi vazıhan görülür. İşte silinmiş bir kelime veya harfin arkasında fulaj tesbit edilince, hem o kelime veya harfin silinmiş olduğu, hem de aslının neden ibaret bulunduğu anlaşılabilir olur.

b) *Kimyevî vasıtaların kullanılması*: Bu vasıtalar bilhassa mürekkepli metinlere tatbik edilen oksitleyici reaktiflerle (ipoklorit dö sud, permanganat dö potas, bisülfid dö sud) yıkamaktan ibarettir.

Bu yıkamanın hususiyeti şudur: yıkama yeni olunca, mürekkep tamamen silinir ve gözle görülebilecek hiç bir iz bırakmaz. Fakat zaman geçince, ışığın ve havadaki oksijenin tesiri altında, yıkanan yazı sarı renkte veya kahve renginde okunabilecek bir şekilde tekrar meydana çıkar; şöyle ki bilfarz bir banka veznedarının hiç farkında olmıyarak nâtik olduğu miktarı ödediği bir çekteki silinmiş yazılar altı ay sonra meydana çıkar ve veznedarın sahteliği görmemiş olması hayreti mucip olur⁴⁰.

Kimyevî yıkama, «quartz» lâmbalarıyla verilen ultraviyole şualarla (sellülozdaki flüoresansın değişmesiyle) ve keza iyotlu reaktiflerle mey-

38) BISCHOFF, *s.g.e.*, sah. 170 - 171.

39) BISCHOFF, *s.g.e.*, sah. 172 - 73.

40) BISCHOFF, *s.g.e.*, sah. 174.

dana çıkartılabilir. Ultraviyole şuaların tatbiki, çok kere, yıkanan kelime veya harflerin okunmasını da mümkün kılar.

Bundan başka sülfidrat d'amonyak ve asit sülfosiyamik gazları da —kazımda olduğu gibi— kimyevî yıkamada da muvaffakiyetle tatbik edilir⁴¹.

Kimyevî yıkama usulü bilhassa çeklerle, pasaport ve hüviyet cüzdanlarında sık sık kullanılır. Bu itibarla, bu nevi sahtekârlıklarla mücadele çareleri de aranmış ve iki usul bulunmuştur. Bunlardan birincisi, vesikanın —meselâ çekin— matbu kısımlarını, kimyevî yıkama tatbik edilince mürekkeple yazılmış olan kısımlarla birlikte zayi olacak hususî bir mürekkeple tabetmek sistemidir. Fakat fail bu matbu kısımları tekrar eski haline getirebileceği cihetle, ikinci sistem daha emindir.

Bu ikinci sistem, herhangi bir reaktifle temas eder etmez kırmızı, mavi gibi renklere boyanmak hassasını haiz olan ve «*safety papers*» denilen hususî bir kâğıt kullanmak usulüdür. Fail bu renkleri izale edemeyeceği cihetle sahtelik kolaylıkla meydana çıkar.

Fakat en iyisi bu iki usulü mezcetmek, yani «*safety*» kâğıtları üzerine hususî mürekkeplerle tabetmektir: bu suretle sahtekârlığa karşı en müessir bir şekilde korunmanın yolu bulunmuş olur⁴².

B) *İlâve suretile sahtekârlık*⁴³ — Bu nevi sahtelikte, fail, asıl metne, bunun kıymet, mâna veya hukukî şumulünü değiştirecek bir takım ilâveler yapmaktadır.

Bu ilâveler bir takım vasıtalara müracaat suretiyle meydana çıkarılabilir.

Bir kere ilâve ile asıl metin arasında, şu farklar göze çarpar: a) *kalem uçlarının farklı olması*: mikroskop muayenesiyle tespit edilen bu cihet, ilâvenin başka bir dolma veya yazı kalemiyle yapılmış olduğunu meydana koyar; b) *fulaj farkı*: asıl metinle ilâvenin ayrı yumuşaklıkta mesnetler üzerinde yazılması, kâğıdın arkasında farklı fulaj izlerinin belirmesine sebebiyet verir; c) *Sürşarj*: asıl metindeki bir yazının üzerinden geçilmesinden ibarettir ve bilhassa noktalar bakımından mevzuu-bahs olur. Gerçekten asıl metinde nokta konulmak suretiyle hitama erdirilmiş olan bir cümleyi, fail, noktayı virgüle tahvil etmek veya «ve» kelimesini noktanın üzerinden başlatmak suretiyle devam ettirebilir;

41) BISCHOFF, s.g.e., sah. 176.

42) BISCHOFF, s.g.e., sah. 176.

43) Bu hususta bk.: KENAN ÖNER, *Sahtekârlığın teknik tarafı* (İst. Baro Mec., 1949, sayı 11, sah. 728 ve son).

ç) *Mürekkep yerlerinin kâğıdın büklüm yerlerinden geçmiş olması* : ilâve edilen kısımlar kâğıdın büklüm yerlerinden geçince, daha fazla yayılırlar, bu keyfiyet de yazının kâğıt' büküldükten sonra yazılmış olduğunu açığa vurur. Şayet aynı büklüm yerlerinden geçen diğer yazılarda bu yayılma yoksa, ilâvenin vesika yazılıp katlandıktan sonra yapılmış olduğu anlaşılır : d) *Esas metinle ilâve arasında yazı meyli bakımından fark bulunması* : ilâve sonradan yapılacağı cihetle, fail yazısına, asıl metindeki yazı meylini veremeyecektir; e) *Asıl metinle ilâve beyninde büyüklük ve kelimeler arasındaki mesafeler itibariyle ayrılık olması* : fail muayyen bir yere icap eden ilâveyi sıkıştırmak mecburiyetinde olduğundan, bu ayrılık bariz bir surette göze çarpar; f) *Asıl metinle ilâve arasında yaş farkı bulunması* : ilâve metnin yazılmasından mutaden haftalar, hattâ bazan yıllarca sonra yazıldığı cihetle, iki yazı arasında bir yaş farkı husule gelir. Bu yaş farkı şu suretle tayin edilir: mürekkebi terkib eden klorür ve sülfat gibi bazı maddeler zamanla kâğıdın elyafına yazılır: işte metinle ilâve arasında mevcut bu yayılma farkı, ilâvenin metinden sonra yapılmış olduğunu meydana koyar⁴⁴; g) *metinle ilâve arasında üslûp, imlâ ve noktalama bakımından farklar* bulunması; h) *Mürekkebin akış farkı* : metin ve ilâvenin yazı kalemiyle yazılmış olması halinde, kalemin mürekkebe batırılma fasılları arasındaki farkla, dolma kalemin kullanılması halinde, mürekkebin akış farkı, ilâvenin vukuunu açığa koyar; k) *Kullanılan mürekkep nevinin farklı bulunması* : bu da ilâvenin vukuuna delâlet eder⁴⁵. Yalnız şurasına işaret edelim ki, son

44) BISCHOFF, s.g.e., sah. 182.

45) Bununla beraber, bu delillerden bir çoğu kat'î olmaktan uzaktır; bilfarz fulaj farkı yazının üzerinden bir kürdan geçirmek suretiyle sun'î olarak vücade getirilebilir ve sahîh bir vesikanın sahte olduğu iddiasına kapı' açar. Keza akış farkı aynı bir dolma kalemin birden tıkanması neticesinde de vukua gelebilir. Sürşarj da asıl metni yazıp da sonradan yine devam etmek istiyen ve bu maksatla noktayı virgüle veya «ve» ye tahvil eden kimse tarafından vücade getirilmiş olabilir. Bir kısım yazının kurutma kâğıdı ile kurutulması iki mürekkep arasında fark olduğu zehabını uyandırabilir. Asıl metni yazan kimse, herhangi bir sebeple dolma veya yazı kalemini yahut ucu değiştirip yazıya devam etmiş olabilir. Mürekkebin yayılma derecesi de kesin bir delil olamaz, çünkü kâğıdın muayyen bir yerinin biraz ıslak olması, mürekkebin oradan daha çok nüfuz etmesine sebebiyet verebilir. Meyil farkı da kat'î değildir : aynı bir şahıs yazı yazarken kâğıdın vaziyetini değiştirebilir, bu da meyil farkı husule getirir. Kelimeler arasındaki mesafe pek azsa, bu mesafelerdeki fark da ilâveye delil olamaz, çünkü tabii bir yazıda da bu gibi farklar bulunabilir.

zamanlarda piyasaya çıkarılan ve «tükenmez mürekkepli» denilen bilyeli dolma kalemlerle yazılan yazılarda bu gibi tespit usullerine başvurulması hemen de imkânsızdır. Bir kere bu dolma kalemlerdeki mürekkeplerin birbirinden tefriki, hâlen kullanılmakta olan kimyevi vasıtalarla mümkün olamamış ve bu dolma kalemlerle yazılan yazılar arasında yaş farkının tesbiti imkânı da bulunamamıştır. Bundan başka, bu gibi kalemlerin uçları yazı yazılırken açılıp kapanmadığı cihetle, yazı baştan aşağı aynı kalınlıkta yazılmakta ve binnetice uç farkına istinatla ilâveyi teşhis mümkün olmamaktadır. Nihayet, bu gibi dolma kalemlerdeki mürekkebin gayet kesif olan boyama hassası dolayısıyla bir yazının üzerinden bu dolma kalemle geçip, onun altına konacak bir kâğıda yazıyı aksettirmek ve bu suretle bilfarz bir şahsın imzasını başka bir kâğıda nakletmek çok kolaydır⁴⁶.

II) Sahte bir metnin vücuda getirilmesi suretiyle sahtekârlık:

Burada fail yeni baştan sahte bir varaka tanzim etmektedir, bu nevi sahtekârlık da muhtelif şekil ve suretlerle işlenebilir.

A) Bu usullerden en çok kullanılanı «imza taklidi» dir: bu vaziyette fail, sahte bir varakayı tanzim ettikten sonra, mağdurun imzasını taklit ederek yazının altına vazetmekte ve varakanın mağdurdan sâdir bulunduğunu bu suretle ispat etmeğe çalışmaktadır.

İmza taklidinde en çok müracaat edilen ve meydana çıkarılması nisbeten kolay olan metod, asıl imzanın, üzerinden geçilmek suretiyle, tak-

Bütün bunlar evrakta sahtekârlığı ispat etmekteki müşkülâtı ve reylerine müracaat edilen ehli hibrenin çok kere birbirini nakzeden raporlar vermelerinin sebebini izah eder. Bu raporları tetkik edecek hâkimin bu sahada umumî bir bilgiye sahip bulunması ve ehli hibrenin her dediğine körü körüne inanmaması, adaletin tahakkuku için elzemdir.

Şurasını da işaret edelim ki, ehli hibre, tetkikatını yaparken, kimyevi usullere başvurmadan mümkün mertebe çekinmelidir: bu gibi usuller kâğıtta leke bırakır ve çok kere yazıyı okunmaz hale getirir; bundan dolayı da ikinci bir inceleme ile ilk tetkikin sıhhatini tahkik etmek güçleşir ve bazan imkânsız hale gelir. Bu itibarla, fiziki usullere müracaat etmek ve çaresizlik halinde yahut varılan neticeleri teyit maksadıyla kimyevi maddelerin tatbiki cihetine gitmek iktiza edeceği (BISCHOFF, *s.g.e.*, sah. 169), gibi fikrimizce hâkim ehli hibreye bu yolda talimat ve emir de vermelidir.

46) HEGG, *L'expertise en écriture et l'écriture au stylo à bille* (Rev. de Crim. et de Police technique, C. I, sayı 2, Nisan - Haziran 1947, sah. 78).

lit edilmesidir: fail ya taklit etmek istediği imzayı bir pencere camına dayadıktan sonra sahte varakayı koyarak imzanın üzerinden geçer, yahut ufki bir cam levhayı yukarıdan aydınlattıktan sonra aynı ameliyeyi yapar. Birinci vaziyette, kalemi dik tutmak mecburiyetinde bulunan fail, mürekkebin akması yüzünden sık sık durmak zaruretindedir. Bu ise taklit edilen imzada bir takım koyuluk ve açıklıkların, durma ve tekrar başlamaların gözle veya mikroskopla görülmesiyle meydana çıkar. İkinci halde de, fail hafif çizgileri göremeyeceği cihetle, imzanın kalın çizgileri üzerinden geçmekle iktifa eder ve hafif çizgileri bilâhare ilâve eyer. Bu ilâve ve rötüşler ise imzanın taklit edilmiş olduğunu açığa vurduğu gibi, kullanılan usulü de meydana çıkarır.

Bu mebhaste başvurulmuş bir usul de şudur: fail hakikî imzanın altına bir karbon kâğıdı koyarak sahte vesikanın üzerine vazeder ve kuru bir kemik parçasıyla veya kurşun kalemiyle imzanın üzerinden geçer; bundan sonra varakaya çıkan suretin üstünden mürekkeple geçer. Diğerlerine nisbetle daha aldatıcı olan bu usul de mikroskop muayenesi neticesinde vesikada karbon kâğıdının kalıntılarının görülmesi, yahut sahte imzanın üzerine herhangi bir asitten bir kaç damla damlattırılması suretiyle meydana çıkar: damlatılan asit mürekkebi imha edeceği veya rengini açacağı için, alttaki karbon tamamıyla görülecektir⁴⁷.

Diğer bir usul de «bakarak taklit» usulüdür: burada fail sahte vesikanın altına kurşun kalemiyle asıl imzaya bakarak sahte imza atar; muvaffak olamazsa siler ve baştan başlar. Sahte imzanın hakikisine benzediğine kanaat getirince, üzerinden mürekkeple geçer ve kurşun kalemiyle attığı imzayı siler. Hakikî imza ile sahte imzanın fotoğraflarını bir kaç defa büyütme, iki imza arasındaki farkları belirteceği gibi, mikroskop muayenesi yahut iyotlu plâkların tatbiki de kâğıdın üzerinden kalan lâstik zerrecikleri veya silinti alâmetlerini meydana koyacaktır⁴⁸.

Mihanikî bir usul de, mühürlerin kullanılması suretiyle imzanın taklididir: Mağdurun imza şeklinde bir mühürünü eline geçiren fail, bunu hafifçe sahte varakanın altına bastıktan sonra, üzerinden mürekkeple geçer. Bu gibi hallerde, fail mühürün bütün hatları üzerinden, bunları tamamıyla kaplayacak surette, geçemeyeceği cihetle, imza büyütülünce, alttaki modelin görülmesi mümkündür. Fail mühürü mürekkebe batırıp vazettiği takdirde ise, yukarıda zikredilen alâmetler görülmemekle bera-

47) BISCHOFF, s.g.e., sah. 187 - 192.

48) BISCHOFF, s.g.e., sah. 193.

ber, mikroskop muayenesi neticesinde imzanın kalemle atılmadığı, kalem ucunun kâğıt üzerinde bırakacağı çiziklerin yokluğundan anlaşılır⁴⁹.

Bilhassa memleketimizde sık sık kullanılan bir usul de «pul nakli suretiyle sahtekârlık» denilen usuldür. Fail, mağdur tarafından imzalanmış olan bir pulu, bunun bulunduğu bir vesikadan çıkarıp, tanzim eylediği sahte varakanın altına yapıştırır ve puldan taşması icap eden kısımları sonradan ilâve eder. Bu usule faili sevkeden cihet, imzanın büyük bir kısmının pul üzerinde bulunması ve bu suretle taklidin arzettiği güçlüklerin bertaraf edilebilmesi düşüncesidir⁵⁰. Fakat bu nevi sahtekârlık da pul dışında kalan ve sonradan ilâve edilen kısımların başka kalem ucu ile yazıldığıнын, farklı mürekkep kullanıldığıнын, mürekkepler arasındaki yaş farkının anlaşılması, pulun arkasında ve kâğıdın diğer yerlerinde — pulun başka bir vesikadan çıkarılıp yapıştırıldığına delâlet eden — zamk lekelerinin görülmesi ve ilâvelerle pul üzerindeki imza arasında bir kesinti veya seviye farkının bulunması, bu ilâvelerin asıl imzanın pul dışında kalan aksamına benzememesi neticesinde meydana çıkar.

Diğer bir taklit usulü de, failin, mağdurun imzası üzerinde epeyce çalışıp aslı görmeden bile imzayı atabilecek derecede bir meleke elde etmesidir. Bu vaziyette fail, imzayı süratle, çekinmeden ve bir defada atacağı cihetle yukarıda gördüğümüz usullerden birine ve hepsine başvurulsa dahi sahtelik tesbit edilemeyecektir. Ancak grafolojidir ki, sahteliğin meydana çıkarılmasına medar olabilir. Zira sahtekâr ne kadar mahir olursa olsun, en küçük teferrüatına ve noktalarına varıncaya kadar, mağdurun imzasını tıpatıp taklit edemez ve bu teferrüattır ki, imzanın sahteliğini açığa vurur⁵¹.

B) Bu nevi sahtekârlığın ikinci bir şekli de yazının yalnız imzada değil, fakat *metinde de taklit* edilmesinden ibarettir. Bu usul bilhassa el yazısıyla vasiyetnamelerde tatbik edilir. Bu hususta takip edilen taklit usulleri yukarıda gördüklerimizin aynıdır. Bu vaziyette sahteliğin tesbiti için müracaat edilen başlıca metod yazıların karşılaştırılmasıdır. İşaret edelim ki, fennin terakkisine, mürekkep ve kâğıtların analizine hattâ son zamanlarda revaç bulmaya başlayan yazıların tartılmasına rağmen⁵², bu usul sathî ve umumiyetle gayrı kat'î, hattâ aldatıcı neticelere

49) BISCHOFF, *s.g.e.*, sah. 194.

50) BAHAEDDİN KIRMAN, *Pul Nakli ile Sahtecilik* (Polis Dergisi, Eylül 1946, yıl 32, sayı 345, sah. 26 ve son).

51) BISCHOFF, *s.g.e.*, sah. 196.

52) GORPHE, *L'appréciation des preuves en justice*, Paris 1947, sah. 186.

isâl eder⁵³. Bu bakımdan yazı ne kadar uzun olursa varılacak neticeler de o kadar müsbet olur. Dr. Locard'ın dediği gibi, «kısa metin, şüpheli netice» demektir⁵⁴. Halbuki uzun metinlerde sahteliğin meydana çıkarılması nisbeten kolaydır: bir kere, fail yazının ötesinde veya berisinde, taklitte muvaffak olamaz ve alışkanlıkla kendi yazısına has vasıfların belirmesini önleyemez. Bundan başka, taklitte muvaffak olsa bile, bazı harf veya rakamların mağdurca yazılış şeklini bilmediği için kendini ele verir. Meselâ (6) rakamını mağdur bilfarz yukardan aşağı yazdığı halde, fail aşağıdan yukarı doğru yazar: bu fark gözle görünmese bile, mikroskop muayenesi neticesinde anlaşılır⁵⁵.

Nadir olduğu nisbette tehlikeli olan bir sahtekârlık usulü de «kesme suretiyle sahtelik» (*faux sur découpage*) tir. Bu usulde iki safha göze çarpar: birincisinde fail mağdurun bir el yazısını ele geçirir ve bunu bir takım parçalar halinde keser; sonra bu parçaları istediği mânayı ifade edecek şekilde tanzim eder ve bunların üzerinden geçerek mağdurun el yazısını mükemmel bir surette taklit eder. Ancak harfler veya kelimeler arasındaki mesafelerin değişik olmasından ve zaviyelerdeki farklılıklardan ki «kesme» nin vâki olduğu meydana çıkabilir⁵⁶.

Hâve edelim ki, sahte yazı daktilo makinesiyle yazılmış ise, fennî araştırmalar sayesinde makinenin markasını ve modelini bile tespit etmek mümkündür⁵⁷. Keza yazıdaki parmak izleri de mühim bir rol oynar; bilfarz vesikayı yazdığı iddia olunan kimsenin parmak izine kâğıtta tesadüf edilmezse, sahtelik iddiası takviye edilmiş olur. Bu bakımdan vesikada yapılacak kimyevî tatbikat ihmali caiz olmıyan bir fayda temin edebilir⁵⁸.

Bilhassa hüviyetin tayinine medar olan evrakta yapılan sahtekârlık nevelerinin en çok yayılmış olanı, *fotoğrafın tebdili suretiyle vâki sahteliktir*: Fail başkasına ait böyle bir vesikayı ele geçirdikten sonra, fotoğrafı çıkarıp yerine kendi fotoğrafını koyar ve bu suretle o vesikadan faydalanmak ister.

Bu nevi sahtekârlıkla mücadele hususunda ortaya atılan ve Holanda Hükûmetince tatbik edilen bir sisteme göre, bu gibi vesikalara yapış-

53) GORPHE, *s.g.e.*, sah. 188.

54) GORPHE, *s.g.e.*, sah. 189.

55) BISCHOFF, *s.g.e.*, sah. 197 - 198.

56) GORPHE, *s.g.e.*, sah. 187 - 188.

57) HOOVER, *La science au service de la police américaine* (Rev. Intern. de police crim., 1947, no. 11, sah. 3 ve son).

58) HOOVER, *s.g. makale*.

tırılacak fotoğrafların arkası fotoğraf sahibine imza ettirilip şahadet parmağı bastırılmakta ve ayrıca vesikanın bir tarafına da aynı imza ve parmak izi vazettirilmektedir. Fotoğraf değiştirilecek olursa, fail hem asıl vesika sahibinin imzasını, hem de parmak izini kendi fotoğrafının arkasında taklit etmek gibi pek zor bir mevkide kalacak ve imzalarla izler arasındaki fark sahteliği kolayca meydana çıkaracaktır.

Diğer bir sistem de, vesikadan faydalanacak kimsenin fotoğrafının klişesini yaptırıp, bunu vesika ile birlikte tabettirmek usulüdür. Bu vaziyette fotoğrafın tebdili hemen hemen imkânsızdır⁵⁹.

Bu mesele, pasaportlar bakımından, Cınai Polis Beynelmîlel Komisyonunun Paris Konferansında konuşulmuş ve neticede şu karara varılmıştır :

«Cınai Polis Beynelmîlel Komisyonu Pariste 10 Haziran 1947 tarihindeki celsesinde :

Başkan Louwage'ın pasaportların ihtiva etmeleri gereken esas vasıflarına mütedair yaptığı anketin neticesi olan 4 sayılı raporuna ıttılâ kesbettikten sonra;

Komisyon üyelerinden bu mevzuda derpiş olunan tedbirlerin ittihazı maksadile anket neticelerini ve işbu raporun vardığı sonuçları kendi hükümetlerine ve ilgili millî bürolara tavsiye eylemelerini talep eyler :

Bundan başka, Millî Büroların şeflerinden Genel Sekretere kendi memleketlerinde cari olan usulü ve Genel Sekreterin irae edeceği miktarda iptal edilmiş pasaport modellerini göndermelerini talep eder: Genel Sekreter bilâhare usul ve modelleri muhtelif merkezi bürolara tevdi edecektir.

Profesör Samié (Fransa), Bay Yumak (Türkiye) ve Doktor Dosi (İtalya) tarafından ileri sürülen çok alâkabahş tavsiyeler üzerine dikkat nazarlarını hassaten celbeder.

Keza, çok büyük bir ilgi ile, B. Bonde (Kolumbiya) nın vatansızlara ve yer değiştirilen şahıslara verilen seyahat vesikaları meselesindeki beyanatına ıttılâ kesbeder ve bu mevzuda bilcümle müfit malûmatın Genel Sekretere ulaştırılmasını Millî Bürolardan talep eder.

Pasaport ve seyahat vesikalarının taklit ve tahrifine mütedair bilcümle fotoğraf ve vesikaların, işbu vesaiki merkezde toplamak ve bu mevzuda La Haye'deki salâhiyettar Büro ile daimî temasta bulunmakla tavzif edilmiş olan Genel Sekretere gönderilmesini Millî Bürolara tavsiye eder»⁶⁰.

59) Gerek bu usuller, gerekse ADLER tarafından teklif edilip daha ziyade birincisine yaklaşan «muhtelit» bir metod hakkında, bk.: ADLER, *s.g. makale*.

60) Revue Internationale de Police criminelle, Haziran - Temmuz 1947, sene 2, sayı 9, sah. 15 - 16.

Bu hususta 14 Nisan 1947 de Birleşmiş Milletlerin Cenevre'deki Avrupa Bürosunda «Pasaportlar ve hudut formaliteleri hakkında bir dünya konferansını hazırlamak maksadile» bir mütehassıslar toplantısı aktedilmiş ve bu toplantıda, ezcümle, bütün pasaportların beynelmilel bir tipte olması temenni edilmiştir⁶¹.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunumuzun 85 inci maddesine göre «bir vesikanın doğruluğunu ve sahteliğini tahkik etmek yahut failini meydana çıkarmak için ehli hibre marifetile yazı ve mühür tetkikatı yapılabilir». Maddenin «yapılabilir» demek suretile ehli hibre tetkikini mecburi kılmayıp, hâkimin takdirine havale etmiş olmasına rağmen, tatbikatta ehlihibre tetkiki hemen de mecburî bir mahiyet arz etmektedir. Son zamanlara kadar, mahkemeler ehlihibre tayini hususunda serbest bulunmakta ve daha çok Güzel Sanatlar Akademisi Profesörlerine müracaat etmekte idiler. Fakat Yargıtay Birinci Ceza Dairesinin 5/VI/1943 gün ve 1124/1468 sayılı bir kararından sonra vaziyet değişmiştir. Gerçekten bu kararda şöyle denilmektedir : «CMUK. nın 66 ve müteakip maddeleri ahkâmı nazara alınarak kriminoloji bakımından bir cürüm delili olarak telâkkisi iktiza eden imza hakkında rey ve mütalâalarını beyan ile mükellef bulunan Polis Enstitüsü Kriminalistik mütehassıslığının veya Adli Tıp Müessesesinde münhasıran bu tetkikatla meşgul salâhiyet sahibi makamın mevcudiyetine rağmen, mücerret kaligrafi ve bedii ve tezyini cihetlerden bir yazı hakkında mütalâa beyanına kudretyâp olması iktiza eden Şark tezyini san'atlar mütehassıslığına işin havalesi yolsuzdur»⁶².

Bu suretle yazı ve imza tetkiki mevzuunda Yargıtay, Adli Tıp Müessesesi ile Polis Enstitüsünü «resmî ehlihibre» olarak kabul etmiş bulunmaktadır. Nitekim Adli Tıp İşleri Umum Müdürlüğünden, İstanbul Birinci Ağır Ceza Mahkemesine yazılan 26/IX/1943 gün ve 52 sayılı cevabî yazıda⁶³, şöyle denilmektedir : «Adli tıp işleri şubasından bilhassa kimyahanede yapılmakta olan tetkikatın en önemlilerinden biri de kriminoloji tetkikatıdır. Tıbbî Adli kimyahanesi filhakika isminden yalnız kimyevî tahlilât ile iştigal ettiği zannını verirse de, bu müessesenin teşekkül tarihi demek olan 1325 - 1909 yılındanberi cürüm ve cinayet mefhumuna giren ve adli makamattan ve polisten gönderilmekte olan büyük kimyevî tetkikat harici işler dahi araştırılmakta ve sorulan sorgulara cevap veril-

61) Revue de Criminologie et de Police technique, cilt I, sayı 2, sah. 106 ve son.

62) SALİM BAŞOL, TCK. nun evrakta sahtekarlık hükümleri hakkında bir tetkik, İstanbul, 1944, sah. 30.

63) C. KÖSEĞLU, TCK., 6. bası, sah. 347 - 348.

mektedir. Bundan dolayı Tıbbî Adli kimyahanesinin iştigali 35 senedenberi kimyevi tetkikattan maada insan - hayvan kanı araştırmaları gibi hayatî, meni muayeneleri gibi yine Adliye sahasına intikal eden hususat, imza tetkik ve tatbiki, evrakı matbua ve muharrere üzerinde yapılmış olan tahrifatın meydana çıkarılması; yazı ve mürekkeplerin cins ve mahiyetlerinin tayini ile yapılmış olan sahtekârlıkların belirtilmesi, müstamel pul kullanılıp kullanılmadığı sorgularına cevap verilmesi, icabında imza sahiplerine istiktap yaptırılması ve daha bir çok sınaî, ticarî ve ilmî tetkikat gibi geniş bir sahaya yayılmış ve bu bakımdan hemen bu kimyahanenin teşekkülü tarihindenberi bu gibi tetkikat yapılmış ve raporları da verilmekte bulunmuştur...

Esasen müessesemiz Teşkilât Kanununa bağlı olan talimatnamenin 26 ncı maddesinde (... Tıbbî Adliye müteallik bilûmum mesaili hikemiye ve kimyeviye ve hayatiyenin tetkikatı icra olunur) diye yazılı bulunması da teamülle yerleşmiş olan bu gibi incelemelerin kimyahaneye yapılması kanunî bir şekil almış bulunmaktadır. Şu halde sorulan incelemelerin — dışarda olduğu gibi — ampirik bir şekilde değil, tamamen ilmî ve fenni vasıta ve usullerle Müessesemizce yapılmakta olduğu bildirilir».

Demek oluyor ki, halen bu mevzuda resmî ehlihibre olarak Adli Tıp Müessesesi Kimyahanesile, Ankara Polis Enstitüsü mevcuttur ve «hususî sebep olmadıkça» hâkim başka ehlihibre tayin edemez (CMUK, m. 66 f. 3).

6. Bu gruba giren suçların memleketimize göre incelenmesi.

İslâm hukukunda resmî evrakta vâki sahtekârlıkla Devlet memurları tarafından işlenen sahtekârlık fiilleri tâziri müstelzim cürümlerden sayılmıştır⁶⁴. Ezcümle, resmî evrak ve vesaiki, mahkeme ilâmlarını tahrif eden kimse, «şiddetli bir surette tâzir edilerek, salâhı hali zâhir oluncaya kadar haps» edilirdi⁶⁵.

Keza, tahsildarlık sebeble bir köy ahâlisinden, sahte makbuz mukabilinde, vergi tahsil eden bir şahıstan, almış olduğu akçeler istirdat edilmekle beraber, hakkında tâziren ceza da tertip olunurdu. Hattâ haiz olmadığı bir sıfatı veya nispeti kendisine izafe ederek, bu yüzden başkasının hakkını istihdaf eyleyen, meselâ seyadette alâkası olmadığı halde

64) ÖMER NASUHİ BILMEN, *Hukuku İslâmiye ve İstılahatı Fıkhiye Kamusu*, cilt 2, (basılmaktadır) sah. 265.

65) ÖMER NASUHİ BILMEN, *s.g.e.*, sah. 267.

şürefaya mahsus alâmeti takınarak seyadet iddiasında bulunan bir kimse de hapis suretile tâzire müstehak olurdu⁶⁶.

Osmanlı saltanatı devrinde yürürlüğe konulan muhtelif kanunlarda ise evrakta sahtekârlığa mütedair ahkâm bulunmamakta ve binnetice yukarda arzolunan şer'î esasata tevfiikan amel olunmakta idi. Bu mebhaste kanunî bir tasrihata, en önce, 1256 Kanunnamei Humayûnunda tesadûf etmekteyiz.

Bu kanunun «Zeyli on dördüncü fasıl»ının⁶⁷ iki ve üçüncü maddeleri, resmî ve hususî evrakta vâki sahtekârlıktan bahsetmekte ve bu fiiller hakkında şiddetli cezalar vazeylemekte idi. Gerçekten sözü geçen fashın ikinci maddesine göre: «Tarafı Devleti Âliyece verilen evamiri âliyye ve memurini saltanatı seniye canibinden itâ olunan evrakı resmiye ve senedatı şer'îye ve mürur tezkerelerine taklid eden ve bazı mahallerini hâk ve tağyir eyleyen sahtekâr eşhas isbat olunduktan sonra tediben cünhasını derecei cesametine göre beş seneden on seneye kadar vaz'ı kürek oluna» ve üçüncü maddesine göre de «Sair nâsın evrakına taklid eden sahtekâr dahi üç sene müddet için küreğe vaz'oluna» denilmektedir. Bu maddelerden anlaşılıyor ki, resmî evrakın taklid ve tağyiri aynı şekilde cezalandırıldığı halde, hususî evrakın yalnız taklidi tecrim olunup, bunların tağyir ve tahrifi derpiş edilmemektedir. Buna mukabil, failin her iki halde sahte vesikayı istimal eylemesi bir unsur sayılmamakta, nihayet sahtekârlığın resmî veya hususî bir varakaya taallûk etmesi, farklı cezaların tertip olunmasını icab ettirmektedir.

Bundan sonra 1267 tarihli Kanunu Cedidin faslı salisinin 12 nci maddesinde de şöyle bir hüküm sevk edilmiş bulunmaktadır: «Tarafı Devleti Âliyeden verilen evamiri âliyye ve memurini Saltanatı Seniye tarafından itâ olunan evrakı resmiye ve senedatı şer'îye ve mürur tezkerelerine taklit ve bazı mahallerini hâk ve tağyir eden sahtekâr şahsın mertebesi töhmetine göre dört aydan dört sene ve sair nâsın evrakına taklid eden üç aydan üç seneye kadar kürek ve pranga ve şahsına göre nefi ve tağrip ile tedip kılına!»⁶⁸.

1274 kanunu ise evrakta sahtekârlıktan 15 inci faslında bahsetmektedir. İşbu fashın 148 den 162 nciye kadar varan maddeleri, mehz olan

66) ÖMER NASUHI BİLMEN, *s.g.e.*, sah. 265.

67) Bu fasıl 1256 Kanununun Türk Tarih Kurumunun Kütüphanesinde bulunan yazma nüshasında mevcut olup, aynı kanunun matbu nüshalarında görülmemektedir. Bu vesile ile sözü geçen fashın fotokopisini çıkararak tarafımıza göndermek lütfunda bulunan Türk Tarih Kurumuna teşekkürü bir borç biliiz.

68) AHMET LÜTFİ, *Mir'atı Adalet*, İstanbul 1304, sah. 170.

Fransız Ceza Kanununa az çok uygun bir şekilde ve, her halde, kendisine takaddüm eden mevzuatla kabili kıyas olmayacak bir surette nizamlamaktadır.

7. Bu gruba giren muhtelif suçlar.

Kanunumuz evrakta sahtekârlık bahsine altıncı bâbın üçüncü faslında bulunan 11 maddeyi (339 - 349) tahsis etmiştir. Bununla beraber, hüviyet cüzdanı, nüfus tezkeresi, pasaport ve ilâhırı gibi bazı evrakı dördüncü faslında sureti mahsusada nazara almış ve bu bahse de sekiz madde (350 - 357) ayırmıştır. Bundan da anlaşılmaktadır ki, dördüncü faslı işbu üçüncü faslın bir devamı ve mütemmimi saymak ve her ikisini bir arada incelemek daha doğru olur.

Bu itibarla her iki faslında ifadesini bulmuş olan bîcümle evrakta sahtekârlık fiillerini ihtiva edecek bir şema çizmek faydalı olacağından, Manzini'den mülhem olarak⁶⁹⁾ ve fakat taraftar olmadığımız maddi ve fikri sahtekârlık tefrikile, kanunumuzun mala karşı cürümlerden addeylediği «açığa imzanın kötüye kullanılması» nı evrakta sahtekârlığın bir şekli saymak ve 348 inci maddedeki suçu ayrıca değil de, taallük ettiği evrakın mahiyetine göre diğer sahtekârlık şekillerile birlikte incelemek bakımından maruf cezacılardan ayrılarak, aşağıdaki^{69a)} şemayı çiziyoruz:

8. Evrakta sahtekârlık suçlarının müşterek unsurları.

Ancak, bu muhtelif evrakta sahtekârlık suçlarının bir takım müşterek unsurlarla birbirlerine bağlı buldukları, hemen bütün müelliflerce kabul edilmiş olduğu cihetle, bu suçların müşterek unsurları tetkik edelim.

Bu resmî ve müşterek unsurlar, bazı müelliflere göre üç, diğer bazılarına göre ise dört tanedir.

Garraud ile Garçon'a göre bu unsurlar şunlardır : 1) Hakikatin tahrifi; 2) Zarar; 3) Kast. Negri ise aynı unsurları şu suretle istikra eylemektedir : 1) Hakikatin tahrifi; 2) Hakikatin taklidi; 3) Zarar. Majno'ya göre bu müşterek unsurlar dört tanedir : 1) Kast; 2) Hakikatin taklidi; 3) İlgfal kabiliyeti; 4) Zarar imkâmı. Carrara, Zerboglio ve Crivellari - Suman'a göre ise aynı unsurlar şunlardan ibarettir : 1) Hakikatin tahrifi; 2) Kast; 3) Hakikatin taklidi; 4) Zarar.

Muayyen bir suç zümresinin arzettiği umumî ve müşterek unsurlar gibi gayet mühim ve herkesin ittifakla kabul etmeleri gerekli bir bahiste, müellifler arasında böyle bir ayrılık bulunması, hayreti mucip olduğu

69) MANZINI, s.g.c., Na. 1999.

kadar bu gibi unsurların hakikaten mevcut olup olmadıkları hususunda ciddi şüphe ve tereddütlere de yol açmaktadır.

Nitekim biz de bu «müşterek» unsurları birer birer ele alıp, bunlarda hiç de böyle bir vasıf bulunmadığını ispata çalışacağız.

(69a)

EVRAKTA SAHTEKARLIK	I) UMUMİ SAHTEKARLIKLAR	A) Dar mânada sahtekârlık	a) Resmi evrakta sahtekârlık	1) Resmi evrakın veya bunlara muadil sayılan vesaikin asıllarında sahtekârlık (m. 339; 340; 342/1, 2; 347; 348; 349). 2) Resmi evrakın musaddak suretlerinde sahtekârlık (m. 341; 342/3, 347). 3) Resmi evrakın müderecatının sıhhatini tasdik eden vesikalarda sahtekârlık (m. 341/2, 347). 4) Yalan beyanatta bulunmak (m. 343, 344; 347; 348).
		B) Geniş mânada sahtekârlık	b) Hususî evrakta sahtekârlık (m. 345; 347; 348). c) Acığa imzanın kötüye kullanılması (m. 509; 510).	Sahte evrakı bilerek kullanmak (m. 346; 347).
	II) HUSUSİ SAHTEKARLIKLAR	A) Hüviyet cüzdanlarında, pasaportlarında, ilh. saht.	a) Taklit, tağyir ve sahte evrakın istimali (m. 350; 352). b) Yalan beyanatta bulunmak (m. 351; 352).	
		B) Zabitanın teftişine tâbi defter veya malûmatta sahtekârlık (m. 353).		
		C) Sıhhat raporlarında sahtekârlık ve sahte raporların istimali (m. 354; 356).		
		C) Mahsus menfaat temin edecek vesikalarda sahtekârlık (m. 355; 356).		
		D) Sahih bir vesikanın muayyen bir şahsa aidiyetini yalan yere iddia etmek (m. 357).		

1) *Hakikatın tahrifi*. — Bu keyfiyeti umumî bir unsur olarak kabul eden müelliflere göre, hakikat tahrif edilmedikçe, evrakta sahtekârlık suçu teşekkül edemez. Daha Romalı hukukçu Paulus bile, «*falsum est quidquid in veritate non est, sed pro vero adseveratur*» (Hakikatte olmayıp da, hakikî olduğu iddia edilen her şey sahtedir)⁷⁰ demek suretile bu unsura işaret eylemekte idi.

Fakat hakikatın tahrifi — yani «yalan» — daima ve her halde evrakta sahtekârlık suçuna vücut vermez: bunun için diğer bir takım mütemmim şartların da mevcudiyeti iktiza eder.

Bir kere hakikatın tahrifi, bir yazıda vuku bulmalıdır⁷¹. Sözlerde, fiillerde, maddî şey ve yazıdan gayri işaretlerde vâki tahrifat, evrakta sahtekârlık suçunu teşkil edemezler. Bunlar belki dolandırıcılık, kalpazanlık, gibi başka ad taşıyan bazı suçlara vücut verebilirse de, evrakta sahtekârlığa vücut veremezler⁷². Bir yazı marifetile hakikatın tahrif edildiğinden bahsedilebilmesi için ise, «cismi cürm» teşkil eden yazının fiili veya hukukî bir durumu değiştirmesi iktiza eder⁷³.

Sonra, bir yazının her hangi bir kısmında hakikatten inhıraf edilmiş olması da, bu birinci unsurun tahakkuku için kâfi değildir: hakikatın tahrifi «yazının tevsik maksadını güttüğü bir hâdise» ye taallük etmelidir; yani hakikatten inhıraf edilerek yazıya aksettirilen hâdise, bu yazı ile tevsik ve ispat olunmalı, diğer bir tâbirle, hakikatın tahrifi, yazının muayyen bir vakıanın delilini teşkil eden, «bir hak, bir hal, bir sıfatın iktisap, temlik ve tespiti bakımından delil olmağa tahsis edilmiş olan» kısımlarında vuku bulmalıdır⁷⁴. Yazının delil teşkil etmeyen aksamına mütedair tahrifat evrakta sahtekârlık suçu sıfatile cezalandırılmaz.

Bir hakikat tahrif edilmiş telâkki olunmak için de, yazının hakikat olarak ifade ettiği hususlar ile, hakikatte ifade eylemesi iktiza eden hususlar arasında bir aykırılık, bir tezağ bulunmak lâzım gelir⁷⁵.

Fikrimizce, hakikatın tahrifi — bu keyfiyeti umumî bir unsur telâkki eden Carrara'nın bile teslim ettiği veçhile — «sahtekârlık» mefhumunda o

70) ABENSOUR, *s.g.e.*, sah. 29.

71) GARÇON, *Code Pénal annoté*, C. I, Paris, 1901-1906, sah. 300, na. 65; GARRAUD, *s.g.e.*, Na. 1361; CARRARA, *s.g.e.*, § 3646.

72) «Yazı» tâbirinden ne anlaşılmak lâzım geldiğini «evrak» tan bahsederken izah etmiştik. Bk.: *s.g. makalemiz*.

73) GARRAUD, *loc. cit.*

74) GARRAUD, *s.g.e.*, Na. 1364.

75) CRIVELARI-SUMAN, *Codice penale interpretato*, C. VII, Torino 1896, sah. 210; ZERBOGLIO, *s.g.e.*, sah. 265.

kadar mündemiçtir ki, ayrıca zikredilmesine dahi ihtiyaç yoktur⁷⁶. Hattâ biz daha ileri giderek diyeceğiz ki, «sahtekârlık» terimi ile «hakikatın tahrifi» tâbiri arasında hiç bir fark yoktur ve bu iki terim yekdiğerinin müradifidir: bir vesikada hakikat tahrif edildiği için o vesika sahtedir; keza bir varaka sahte olduğu takdirde, hakikat tahrif edilmiş demektir.

Bu itibarla «hakikatın tahrifi evrakta sahtekârlığın bir unsurudur» demek «sahtekârlık, evrakta sahtekârlığın bir unsurudur» demek olur ki, hiç bir şey ifade etmeyeceği gibi, hukukî bir mâna da taşıyamaz⁷⁷.

Şurasını da ilâve edelim ki, hakikatın tahrifi bir unursa, bu unsura yalnız «evrakta sahtekârlık» suçlarında değil, fakat bir hileye istinat eden bilcümle geniş mânada sahtekârlık cürümlerinde tesadüf edilmektedir: müfteri, dolandırıcı, yalancı şahit, yalan yere yemin eden kimse, ihtilâsta bulunan memur, hileli müflis hep hakikatı tahrif etmiyorlar ve çok kere bu tahrifat bir vesikaya aksetmiyor mu? Şu halde hakikatın tahrifi çok geniş bir suç zümresinde görülen bir unsurdur, diğer bir tâbirle eşya veya şahsa karşı cebir kullanılmıyan her suçta bulunan bir keyfiyettir.

İmdi, bu kadar umumî ve şamil bir unsuru yalnız «evrakta sahtekârlık» suçlarına münhasırmış gibi göstermek, eşyanın hakikatine uygun olmayacağı gibi, evrakta sahtekârlık suçlarıyla diğer geniş mânada sahtekârlık suçları arasında iltibasa mahal verir, bunlar beynindeki farkın ortadan kalkmasını mucip olur.

Hakikatın tahrifi bütün hile suçlarına müşterek olan bir unsurdur, bu itibarla yalnız evrakta sahtekârlık suçlarına maksur değildir ve ayrıca zikrine de lüzum yoktur. Bu suçları diğer hile suçlarından ayıran cihet, ihlâl edilen hakkın mahiyetindeki farktan, diğer bir tâbirle bu suçların âmmenin itimadı aleyhine işlenmiş olmalarından ibarettir.

II) *Hakikatın taklidi*. — İtalyan müellifleri tarafından kabul edilen bu unsur iki şekilde izah olunmaktadır :

Başkasına zarar vermek kudretinde olmıyan hiç bir fiilin, suç sayılamıyacağı muhakkak olduğuna göre, sahtekârlığın da ızzar kabiliyetini haiz bulunması şarttır; bunun için de sahte vesikada başkasını iğfal kabiliyeti bulunmalıdır; bu son kabiliyet ise, sahte vesikada hakikatın taklit edilmiş bulunmasını tazammun eder. Aksi halde iğfal kabiliyeti ve binaenaleyh ızzar kudreti mevcut olmıyacağına göre, tamamen

76) CARRARA, *s.g.e.*, § 3646.

77) FRASSATI, *Della falsità in atti* (Riv. Pen., C. XXXIX, sah. 325 ve son).

zararsız bir halde kalacak olan sahtekârlık fiilinin suç sayılmasına imkân yoktur⁷⁸.

Aynı müelliflere göre, taklidin mükemmel olması şart değilse de, yek nazarda anlaşılabilir derecede aşıkâr olduğu takdirde, evrakta sahtekârlık suçu mevcut olmamak iktiza eder : bu suç âmmenin itimadı aleyhine işlenmiş bir cürüm olduğundan, sahte varakanın gayri muayyen sayıda bir çok kimseleri iğfal edebilecek kabiliyette bulunması şarttır⁷⁹. Fakat böyle bir kabiliyeti hiç bir vechile haliz olmıyan bir vesika ile bir kimse fiilen aldatılmış olsa, onun hususî ve şahsî itimadı ihlâl edilmiş olur ki, dolandırıcılık sıfatile cezalandırılmak lâzım gelir⁸⁰.

Görülüyor ki, hakikatın taklidi unsuru, iğfal kabiliyetine, bu da —son bir tahlile— zarar unsuruna bağlanmaktadır. İğfal kabiliyeti hakkında da, sahteliğin herkesçe anlaşılabilip anlaşılamiyacağı esas ittihaz olunmaktadır: sahtelik herkesçe anlaşılabilirdiği takdirde, hakikat iyi taklid edilmemiştir, şu halde iğfal kabiliyeti yoktur, binnetice sahtelik zararsızdır ve fiil suç teşkil etmez. Hattâ bazı müellifler, kalpazanlık suçlarına benzer bir tarzda, sahteliğin kolayca anlaşılabilmesini hafifletici bir sebep telâkki etmektedirler⁸¹.

Şimdi, her türlü mülâhazadan önce, şurasını belirtelim : mademki hakikatın taklidi, iğfal kabiliyetine, bu da zarar verme kudretine istinad ettirilmekte ve bu suretle izah olunmaktadır ve mademki, bu zarar imkânı evrakta sahtekârlık suçlarına müşterek unsurlardan biri olarak ayrıca gösterilmektedir, şu halde «hakikatın taklidi» müstakil bir hüviyete sahip değildir ve bu itibarla «zarar imkânı» ndan ayrı bir unsur olarak telâkki edilemez. Kimseyi aldatamıyan bir sahtelik —bu iddia taraftarlarınca— suç teşkil edemiyorsa, bunun sebebi hakikatın taklid edilmemiş olması değil, belki böyle bir sahtelikten kimsenin zarar görmek imkân ve ihtimalinin bulunmamasıdır.

Kaldı ki, hakikatın taklidi keyfiyetine bilcümle evrakta sahtekârlık suçlarında tesadüf edilmemektedir : varakadan bir kelime veya satır silen, kazıyan kimse veya bu varakayı imha eden, gizleyen şahıs hakikatı «taklid» mi etmektedir? Şüphesiz ki hayır. Hattâ hususî bir varakaya

78) CARRARA, *s.g.e.*, § 3677; MAJNO, *Commento al codice penale italiano*, C. II, Torino 1924; No. 1301; CRIVELLARI-SUMAN, *s.g.e.*, sah. 213.

79) CARRARA, *s.g.e.*, § 3678.

80) CARRARA, *s.g.e.*, § 3679, Not 1.

81) Bu fikir FRASSATI tarafından ileri sürülmüştür. Bk. : CIVOLI, *Dei delitti contro la fede pubblica*, in PESSINA, *s.g. Enciclopedia*, C. VIII, Milano 1909, sah. 87, Not 1.

bazı ilâveler yapan ve fakat varakadaki yazıyı hiç bir veçhile taklide kalkışmayıp bu ilâveleri kendi el yazısıyla yazan kimse, hakikatı taklid etmediği halde, yine bir evrakta sahtekârlık suçu işlemiş olur. Hakikatın taklidine yalnız sahte bir varakanın yeni baştan tanzimi halinde tesadüf etmekteyiz ki, bu halde de taklid keyfiyeti zaten sahtekârlığın esasını teşkil edeceği cihetle ayrıca tasrihine lüzum kalmıyacaktır⁸².

III) *İğfal kabiliyeti*. — Majno tarafından müstakil bir unsur olarak gösterilen⁸³ bu keyfiyetin, diğer İtalyan müelliflerince hakikatın taklidi unsuruna ithal edildiğini ve bu bakımdan sahte varakanın gayri muayyen sayıda kimseleri aldatabilecek mahiyette ve kabiliyette olmak lâzım geldiğini, aksi takdirde zarar imkân ve ihtimali bulunmıyacağını, binnetice sahtekârlığın cezalandırılmıyacağını yukarıda söylemiştik.

Bu itibarla hakikatın taklidi unsurunun müstakil bir hüviyeti olmadığı hakkında yukarıda ileri sürdüğümüz mütalâalar, iğfal kabiliyeti unsuru hakkında da aynen varittir.

Diğer taraftan, bu kabiliyetin ne zaman mevcut sayılacağı da ihtilâflı bir meseledir; yukarıda ancak bir şahsı aldatmış olan sahteliği bazı müelliflerin dolandırıcılık diye tavsif ettiklerini ve kolaylıkla anlaşılabilir sahteliği de — kalpazanlık suçlarındaki vaziyete temsilen — hafifletici bir sebep saydıklarını görmüştük. Halbuki, hakikatın taklidini müşterek bir unsur olarak kabul eden bütün müellifler bu kanaate iştirak etmemektedirler. Ezcümle Crivellari - Suman bir tek kimsenin bilfiil aldatılmış olmasını iğfal kabiliyetinin mevcudiyeti için kâfi görmekte ve bu vaziyette iğfal edilmiş olan kimsenin zekâ derecesine itibar etmenin caiz olmadığını iddia eylemektedirler⁸⁴. Keza iğfal kabiliyetine — hakikatın taklidine müteferri bir cihet olarak — yer veren müelliflerden Civoli'ye göre⁸⁵, sureti mutlâkada kimseyi aldatamıyan bir sahtelik suç teşkil etmemekle beraber, sahteliğin kolaylıkla anlaşılabilmesi hafifletici bir sebep sayılmamak iktiza eder: paralar, gündelik tekiye vasıtaları olmak itibarile, mahsus bir dikkat sarfedilmeksizin, alınıp verilir; bu itibarla, bunların kalplığı kolaylıkla anlaşılabilirdiği halde, elden ele geçmeleri mümkündür. Buna mukabil, bir varakanın muhtevası ancak okunmakla anlaşılabilir ve şayet sahtelik çok aşikâr ise okuyan kimsenin bunu

82) FRASSATI, *s.g. makale*.

83) MAJNO *s.g.e.*, Na. 1302.

84) CRIVELLARI - SUMAN, *s.g.e.*, sah. 213.

85) CIVOLI, in PESSINA, *s.g.e.*, sah. 87, No. 1.

anlamaması mümkün değildir. Herkesin bu hususta normal bir dikkat sarfedeceğini kabul etmek lâzımdır. Sahteliğin kolaylıkla anlaşılabilmesini hafifletici bir sebep saymak, meseleyi hâkimin takdirine terkedip, fiillerini icap eden mükemmeliyette ika etmemiş olan sahtekârları mükâfatlandırmak demek olur.

Bu fikir ayrılıkları bile, iğfal kabiliyeti mefhumunun ne kadar seyyal olduğunu ispata kifayet eder. Bu kabiliyetin bulunup bulunmadığını tespit etmek — hele henüz kimse bilfiil aldatılmış değilse — çok müşkül olacağı gibi, Civoli'nin çekindiği hâkimin — daha doğrusu ehlihibrenin — takdirine geniş ölçüde bağlı kalacak ve bu hususta hâkime rehber vazifesini görecektir kat'î bir kriter dahi tavsiye edilemeyecektir.

Bu itibarla, gerek ayrı ve müstakil bir hüviyeti haiz olmayıp, zaten zarar unsuruna dahil bulunması, gerek hususile henüz sahte varakanın kullanılmamış olması halinde, tesbitinin gayet müşkül ve indî olması hasebile, iğfal kabiliyetinin umumî ve müşterek bir unsur telâkki edilmesine taraftar olmamaktayız.

IV) *Zarar imkân veya ihtimali.* — Daha Orta çağda bile *«non punitur falsitas in scriptura quae non solum non nocuit, sed nec erat apta nocere»*⁸⁶ (Yalnız zarar vermemiş olan değil fakat zarar vermeğe salih dahi bulunmayan yazılarda sahtekârlık cezalandırılmaz), denilmek suretile, evrakta sahtekârlığın tarihinde yerleşmiş ve hemen de bütün kanunlar tarafından kabul edilmiş olan bu unsur şöyle izah olunmaktadır: cürmî kast, ne kadar kötü olursa olsun, başlı başına bir suç teşkil edemez; bunun için, bilfiil bir zararın mevcut olması yahut bunun imkân dahilinde bulunması şarttır⁸⁷. Bu zarar imkân ve ihtimali doğrudan doğruya sahte varakanın mahiyetinden çıkmalıdır⁸⁸: meselâ iki tacir bir poliçeyi imza etseler ve fakat teselsül şartı poliçede yazılı bulunmasa ve mümzilerden birinin malî durumunun kötüleşmesi üzerine alacaklı, mümzilerin müteselsilen borçlu olduklarına dair bir kaydı poliçeye ilâve etse, zaten kanunen poliçeyi keşideci ve ciranta sıfatı ile imzalayanlar arasında teselsül cari bulunacağına göre, bu ilâve borçluları hiç bir veçhile ızzar etmez ve etmesine de imkân bulunmaz; bu itibarla hâdisede evrakta sahtekârlık suçu derpiş olunamaz⁸⁹.

86) DONNEDIEU DE VABRES, *s.g. Essai*, sah. 10.

87) GARRAUD, *s.g.e.*, Na. 1394.

88) MAJNO, *s.g.e.*, Na. 1303.

89) CARRARA, *s.g.e.*, § 3681.

İşaret edelim ki, bu unsur, diğer bütün unsurlardan daha önemli ve onları tavsife yarar kıymettedir⁹⁰. Meselâ sahtekârlığın mevzuu, zarar unsuruna göre tayin edilir, çünkü bu mevzu ferdi veya içtimaî bir zarar tevliid edebilen tahrifatı muhtevi bir yazıdan ibarettir. Bundan başka zarar unsuru kasta da tesir eder, zira evrakta sahtekârlık suçlarında kast, «failin... hakikatın tahrifinin bir zarar iras edecek mahiyette olduğunu bilmiş olmasını tazammun eder»⁹¹. İğfal kabiliyetile hakikatın taklidi unsurlarının da, son bir tahlille, zarar unsuruna istinad ettiklerini yukarda söylemiştik.

İlâve edelim ki, önceleri, evrakta sahtekârlık suçlarının cezalandırılabilmesi için, ferdi bir zararın bilfiil tahakkuk etmiş olması şarttı. Ezcümle Bartolus «*falsitas commissa debet alicui nocere ut quis in poenam falsi incidat*» (bir kimsenin sahtekârlık cezasına maruz kalabilmesi için, ika edilmiş olan sahteliğin başkasına zarar vermiş olması icab eder) dediği gibi, Hippolytus de Marsiliis de «*falsitas quae nemini nocet non est punibilis*» (kimseyi ızrar etmiyen sahtelik cezalandırılmaz) demek suretile aynı fikri ifade etmekte idi⁹².

Fakat zararın bilfiil tahakkuk etmiş olmasının bu suretle şart ittihaz olunması, evrakta sahtekârlık suçlarında teşebbüsün cezalandırılmamasını mucip olmakta idi; bu neticenin ise resmî evrakta sahtekârlığın Devlet bakımından arzettiği tehlike düşünülürse, içtimaî menfaate ne kadar aykırı olduğu görülür. İşte, bu suçlara teşebbüsü de cezalandırmak maksadile, gerek doktrin ve gerek jürisprüdans sahasında, artık zararın bilfiil tahakkuk etmiş bulunması aranmayıp, bu keyfiyetin sadece mümkün ve muhtemel olması, suçun teşekkülü ve failin cezalandırılması için kâfi sayılmıştır. Bu tahavvül, bir az önce zarar tahakkuk etmedikçe sahtekârlığın cezalandırılmıyacağını söylediğini gördüğümüz Hippolytus de Marsiliis'in şu sözünde bariz bir şekilde manzur olmaktadır: «*Falsum punitur licet nemini damnum inferat, sufficit enim quod potuit damnum inferre*»⁹³ (Hiç kimseye zarar vermemiş olan bir sahteliğin cezalandırılması mümkündür, filhakika zarar iras etmeğe kadir olması kâfidir).

Keza bu devirlerde nazarı itibara alınan zarar unsuru, sadece ferdi zarardır. Hattâ XVIII. asır cezacıları bile, sahtekârlıktan içtimaî bir zarar tevellüt edebileceğini düşünmüyorlardı. Gerek Jousse, gerekse

90) DONNEDIEU DE VABRES, *s.g. Essai*, sah. 27 - 28.

91) GARÇON, *s.g.s.*, sah. 326, Na. 391.

92) DONNEDIEU DE VABRES, *s.g. Essai*, sah. 10.

93) DONNEDIEU DE VABRES, *loc. cit.*

Muyart de Vouglans'ın fikirleri bu merkezde idi⁹⁴. Ancak bir asır sonradır ki, evrakta sahtekârlık suçundan içtimaî bir zararın da neş'et edebileceği ve bunun da âmmenin itimadının ihlâlinden ibaret bulunduğu kabul edilmiş ve bu telâkki en güzel ifadesini mehzaz 1889 İtalyan Ceza Kanununda bulmuştur : «Umumî veya hususî zarar tevellüt edebildiği takdirde» (m. 275).

İşte bu tarihi gelişme neticesindedir ki, bugün doktrinde «zarar imkân veya ihtimali», evrakta sahtekârlık suçlarının umumî ve müşterek bir unsuru sayılmakta ve bu zararın içtimaî veya ferdî olması arasında hiç bir fark gözetilmemektedir⁹⁵.

Ancak şurasını belirtelim ki, bazı müellifler zarar unsurunun mevcut olup olmadığını tesbit hususunda, sahte varakanın nevi ve mahiyetine itibar etmekte ve bu bakımdan şöyle bir tefrik yapmaktadırlar : şayet sahte yazı resmi evraktan ma'ût ise, zarar unsuru, hiç olmazsa mümkün ve muhtemel olarak, daima mevcuttur ve bunun ayrıca ispatına lüzum yoktur; buna mukabil, hususî bir yazı taklid veya tahrif edilmişse bu unsurun mevcudiyeti ayrıca isbata muhtaçtır.

Bu telâkkinin mucip sebeplerini şu suretle telhis edebiliriz : resmi evrakın hakikiliğine herkes inanmakta mükellef olduğu için, bu gibi evrakın her türlü tahrifattan masûn kalması icab eder; şayet böyle bir tahrifat vuku bulmuşsa, bu keyfiyet bizatihî bu inancı sarsacağından, kendiliğinden içtimaî bir zarar tevliid edecek ve âmmenin itimadı mutlak surette ihlâl edilmiş olacaktır. Bu itibarla resmi bir varaka tahrif edilmişse, zarar daima ve bizzarure mevcut olacaktır⁹⁶. Resmi evrakın tanzim gayesi, resmi merci ve makamlar vasıtasile, bu varakaya herkesin itimad etmesini teminden ibaret olduğu cihetle, bu gibi evrak daima ya fert yahut cemiyet için mühim olan hâdise veya münasebetlere taallük eder; buna mukabil, ferdî iradenin tezahür vasıtaları olan hususî evrakta böyle bir gaye görülmediği gibi, bu nevi vesaik hukuken hiç bir önemi haiz bulunmayan maksatlar uğrunda da kullanılabilir⁹⁷.

İşte bunun içindir ki, resmi evrakta sahtekârlıkta zarar veya zarar ihtimali daima mevcut olacağı halde, hususî evrakta bu unsur bulunmayabilir ve binnetice ayrıca ispata muhtaç olur, ve yine bu sebeptendir ki, Fransız Ceza Kanunu hususî sertifikalarda sahtekârlık hakkında zarar

94) DONNEDIEU DE VABRES, *s.g. Essai*, sah. 11.

95) GARRAUD, *s.g.e.*, N'a. 1395, 1397.

96) GARÇON, *s.g.e.*, sah. 309, Na. 153.

97) NAPODANO, *Intorno al nocumento possibile delle falsità in atti* (Riv. Pen. C. XXXIX, sah. 217 ve son).

verebilmek kabiliyetini zikrettiği halde, resmî evrakta sahtekârlığa mütedair maddelerinde bu unsurun sözünü bile etmemektedir (Fr. CK, m. 162)⁹⁸.

Diğer bazı müelliflere göre ise, bir takım evrakta yapılan sahteliğin mutlak surette zararı mucip olduğu doğrudur; fakat bu kabil evrak sureti umumiyede resmî evrak olmayıp, borç ve satış mukaveleleriyle makbuzlar gibi hususî yazılar da olabilir, buna mukabil, bu mahiyette olmıyan yazı ve mektuplarda zarar ancak istisnaî olup, ayrıca ispata muhtaçtır⁹⁹. Bu telâkkinin Fransız Yargıtayınca da kabul edilmiş olduğunu görmekteyiz¹⁰⁰.

Demek oluyor ki, zarar imkân ve ihtimalini evrakta sahtekârlık suçlarının müsterek unsuru sayan müellifler bile, bu unsurun bazı evrakın mahiyetinde mündemiç olduğunu kabul eylemektedirler; bu nevi evrakta bir sahtekârlık vâki olduğu takdirde, zarar unsuru bizzarure tahakkuk edeceğinden, bunun ayrıca ispatına lüzum yoktur.

Fakat diğer bazı müelliflere göre, varakanın mahiyetine bakarak, bu yolda bir tefrik yapmak doğru olmaz; çünkü alelâde bir hakaret mektubunda zarar ihtimali — bazan — gayet bariz ve aşikâr olabildiği halde, bir borç senedinin en esaslı kaydı hakkında vaki sahteliğin, bir zararı açıkça meydana koyacak derecede olmaması da mümkündür¹⁰¹. Bu sebeptendir ki, Garçon, tahrif olunan varakanın nevi ve mahiyeti ne olursa olsun, zarar unsurunun duruşmada daima mevzubahs edilmesini tavsiye eylemektedir¹⁰².

Fikrimizce, «zarar imkân veya ihtimali» tâbiri, her şeyden evvel, gayet seyyal ve değişik tefsirlere yol açan bir tâbirdir. Zaten «zarar» dan ne anlaşılacak lâzım geldiği kat'iyetle tesbit edilemediği gibi, böyle bir imkân veya ihtimalin ne vakit mevcut sayılacağı ve ne suretle fiilî zarara inkılâp edeceği de meşkûktur¹⁰³. Hattâ zararı ayrıca tasrih etmek bir takım iltibaslara ve yanlış tatbiklere mahal verebileceğinden mahzurludur da. Meselâ bir kimse, kazanç maksadile veya tarihî bir tezini teyid gayesile eski bir ailenin arşivinde bulunan ve yalnız tarihî bir değeri haiz olan bazı vesikaları tahrif eylese ve bundan o ailenin şerefi mutazarrır olsa,

98) NAPODANO, *s.g. makale*.

99) CHAUVEAU et HELIE, *Théorie du Code pénal*, C. II, Paris 1887, Na. 673, sah. 383.

100) Fran. Ygt., 13 Kasım 1857 (S. 58.1.169).

101) DONNEDIEU DE VABRES, *s.g. Essai*, sah. 119.

102) GARÇON, *s.g.e.*, sah. 361, Na. 899.

103) DONNEDIEU DE VABRES, *s.g. Essai*, sah. 120 ve 121.

ortada kast, hakikatin tahrifi ve zarar bulunduğu halde ve bu fiil belki de cezalandırılacağı halde, yine de bir evrakta sahtekârlık suçu yoktur, çünkü tahrif edilen yazı bu suçların mevzuunu teşkil eden «varaka» dan madût değildir¹⁰⁴.

Fakat bu unsurun ayrıca tasrihine lüzum dahi yoktur, zira şayet tahrif olunan yazı — mânasını izaha çalıştığımız şekilde¹⁰⁵ — «varaka» dan madût ise böyle bir yazıda yapılan sahtekârlık daima ve bizzarure ferdî veya içtimaî bir zararı mucip olacaktır¹⁰⁶; aksi takdirde — yani sahtelikten hiç bir zarar tevellüt etmediği gibi buna ihtimal dahi bulunmadığı ahvalde — bu keyfiyet tahrif olunan yazının bir «varaka» olmadığını ifade eder ki, bu halde suçun hukukî mevzuu ortada bulunmadığı — yani «evrakta» sahtekârlık yapılmadığı için — zaten bu suç yoktur. Bu itibarla zarar unsuru, dar mânada sahtekârlık cürümlerinde zaten meknuz olup, müstakil bir hüviyete malik değildir ve binnetice ayrı bir unsur olarak telâkki edilmesi imkânsızdır¹⁰⁷. İlâve edelim ki 5/11/1947 gün ve 6/21 sayılı tevhidî içtihad kararı¹⁰⁸ «sahte makbuz tanzim edilmekle umumî ve hususî zarar doğabileceği tabiidir» demek suretile bu fikrimizi teyid etmiş ve jürisprüdans sahasında yepyeni bir çığır açmıştır.

Bu noktâi nazarımızı tavzih maksadile, 1930 yeni İtalyan Ceza Kanununun Gerekçesinden şu parçayı iktibas edelim: «Resmî evrakta sahtekârlıkta umumî zarar (yalnız muhtemel olarak değil, fakat bilfiil) daima menkuzdur, çünkü, resmî memurun tasarrufuna izafe edilen delil teşkil edici teminat ihlâl edilmekte ve bizzarure ve her halde hukukî nizamın resmî evraka izafe eylediği itimadın sahtekârlık suretile sarsılmamasını ve — teşriî, idarî veya adlî evrak mevzubahs olduğu takdirde — âmme idaresinin intizamının ihlâl edilmemesini istilzam eden içtimaî menfaate hâlel iras olunmaktadır.

«Resmî evrakta... umumî fiilî zarar daima mevcuttur ve hususî bir zararın da bulunup bulunmadığını araştırmak icab etmez.

«... bu neviden bir varakaya taallûk eden her sahtekârlık, bizatihi zarar vermek kabiliyetine maliktir.

104) FRASSATI, *s.g. Della falsità in atti ve Elementi costitutivi delle falsità in atti* (Suppl. Riv. Pen. C. III, sah. 5 ve son., 84 ve son.).

105) S. g. makalemize bakınız

106) CIVOLI, in PESSINA, *s.g.e.*, sah. 88.

107) CRIVELLARI - SUMAN, *s.g.e.*, sah. 213; FRASSATI, *s.g. Della falsità in atti*; FRASSATI, *s.g. Elementi costitutivi delle falsità in atti*.

108) RG. 20/III/1948 — 6862.

«Fakat... delil kıymetini haiz sahte hususî evrakta da, kullanma keyfiyeti umumî veya hususî bir hak veya menfaata zarar verme imkânından ayrı olarak mülâhaza edilemez, zira sahte bir isbat vasıtasının verildiği veya verilmeğe teşebbüs edildiği her halde, hukuken önemli bir hâdisenin hakiki delili tahrif edilmekte veya buna teşebbüs olunmaktadır.

«...bir varakanın karşısında bulunulduğu takdirde, zarar imkânı daima mevcut olacaktır; bu imkânın bulunmadığı ahvalde ise, varaka, yani, suçun maddî mevzuu da mevcut olmayacaktır.

«Umumî veya hususî bir zarar tevliid edemedikleri cihetle, cezalandırılmayan sahtekârlık misalleri, esas itibariyle, yazının varaka mahiyetini haiz olmadığı hallerin misalidir, çünkü yazı ya hukuken önemsiz yahut şeklen (batıl veya kabili fesih değil) yoktur veyahut evrakta sahtekârlık hakkındaki kaidelerle kabili himaye değildir»¹⁰⁹.

İşte bu sebeptendir ki, yeni İtalyan Kanunu «zarar imkân veya ihtimali» nden bahsetmediği gibi, 1870 Alman Ceza Kanununda da bu hususta bir sarahat yoktur ve Almanyada da zarar ihtimali «varaka» mefhumuna bağlanmaktadır¹¹⁰.

Nihayet şurasını belirtelim ki, zarar imkân veya ihtimali, evrakta sahtekârlık suçlarına münhasır bir unsur değildir. Ceza vermek hakkının esasî içtimaî fayda olduğuna ve her cihetçe zararsız bir fiili cezalandırmakta böyle bir fayda bulunamayacağına göre, her suçun — ferdi veya içtimaî, maddî veya mânevî — bir zarar tevliid etmesi veya bir zarar tehlikesini dai bulunması şarttır¹¹¹. Bu itibarla bütün suçlara şamil olan bir hususun yalnız evrakta sahtekârlık suçlarına has bir unsur olarak gösterilmesinde isabet yoktur¹¹².

Evrakta sahtekârlık suçlarında tahrif olunan yazı «varaka» vasfını haiz olduğu takdirde, âmmenin itimadı derhal ve mutlak surette ihlâl edilmiş olacak, yani içtimaî bir zarar daima ve kendiliğinden doğacaktır. Bundan başka ferdi bir zararın da vukuu imkân dairesine girecektir. Resmî evrakta sahtekârlıkta içtimaî zararın ön safta bulunmasına mukabil, hususî yazılarda sahtekârlıkta hususî zarar ön plâna geçecektir. Hiç bir zararın mevcut olmadığı ve buna imkân dahi bulunmadığı

109) Ihzari çalışmalar, C. IV, Kıs. 2, sah. 254 (Bk.: SALTELLI e ROMANO-DI FALCO, *s.g.e.*, Na. 999).

110) DONNEDIEU DE VABRES, *s.g. Essai*, sah. 132 - 133.

111) NYPELS et SERVAIS, *Commentaire et complément du code pénal belge*, C. II, Bruxelles, 1872, sah. 132 - 133.

112) DONNEDIEU DE VABRES, *loc. cit.*

takdirde ise, «varaka» mahiyetini haiz bir yazı tahrif edilmemiş demektir ve zaten bu sebeple ortada evrakta sahtekârlık suçu yoktur.

Yalnız evrakta sahtekârlık suçlarının bir hususiyeti vardır ki, o da içtimaî zararın her halde mevcut olmasına mukabil, ferdî zararın bulunmayabilmesinden ibarettir; yani ferdî zarar tahakkuk etmemiş olsa bile, suç teşekkül etmiş, hattâ tamam olmuş sayılmaktadır. Bunun sebebini, ispat vasıtalarının her türlü sahtelikten masuniyetini temin gayesini güden vazıı kanunun, müdahale etmek için ferdî zararın tahakkukuna intizar etmemesinde aramak icab eder.

Fakat kanun vazıı, bir çok suçlarda, ferdî zararın gerçekleşmesine intizar etmiyerek, suçun tamamlanmış olduğunu kabul etmiştir: hırsızlıkta, dolandırıcılıkta, emniyeti suiistimalde, mağdurun bilfiil bir zarar görmesi suçun tamam olması için şart değildir.

İşte, failin kasdettiği neticenin — yani zararın — tahakkuku suçun tamam olması bakımından, şart olmadığı içindir ki, evrakta sahtekârlık suçları şekli suçlardan, yahut, daha yerinde bir tâbirle, «tehlike» suçlarından maduttur¹¹³.

V) *Kast*. — Bütün müellif ve kanun vazıları¹¹⁴ kastı evrakta sahtekârlık suçlarının umumî ve müşterek bir unsuru olarak telâkki etmek hususunda müttefik iseler de, bu suçlarda nasıl bir kast aranacağı mevzuunda ihtilâf halindedirler. Filhakika bu vâdide ileri sürülmüş olan fikirleri dörde irca etmek mümkündür¹¹⁵.

a) Birinci noktâi nazara göre, evrakta sahtekârlık suçlarında kast «bilgi» nin müteradifidir: fail sahte bir varaka vücade getirdiğini bildiği takdirde kast vardır ve, failin bunu bilmemesine imkân bulunamayacağı cihetle de, bu gibi suçlarda kastın zaten fiilde meknuz bulunduğu (*dolus re inest*) ileri sürülmektedir. Bundan şu netice çıkmaktadır ki, evrakta sahtekârlık suçlarında kast zaten ve her halde mevcut olacağı cihetle — çünkü sahtekâr sahte bir varaka imal yahut hakikî bir varakayı tahrif ettiğini bilmemezlik edemez — kast daima meknuzdur ve bunun ayrıca isbatına lüzum yoktur: fiilin mevcudiyeti ve faille olan maddî

113) DONNEDIEU DE VABRES, s.g. *Essai*, sah. 133, 134.

114) Kaydedelim ki, 1856 Sardanya Ceza Kanunu (m. 346), aslına aykırı veya aslından başka bir sureti *taksirle* veren noter veya sair memurun fiilini, evrakta sahtekârlık suçu sıfatıyla ve memuriyetin tatilı icrası cezasıyla cezalandırmakta idi (Bk.: MAJNO, s.g.e., Na. 1300).

115) CARRARA, s.g.e., § 3675; FRASSATI, s.g. *Elementi costitutivi della falsità*.

sebebiyet alâkası sabit olunca, failin kasten hareket ettiği de kendiliğinden sübut bulacaktır.

Bu fikre taraftar olanlar meyanında Civoli'yi zikredebiliriz. Bu müellife göre «sahte bir isbat vasıtası ihdas etmek iradesi mevcut olunca, suçluluğu faili harekete geçiren niyetin araştırılmasına bağlamak doğru olmaz¹¹⁶».

Keza Saltelli ve Romano-Di Falco'ya göre de failin bir sahtekârlıkta bulunmak şuur ve iradesile hareket etmiş olması kâfi olup, başkasına zarar iras etmek veya kendisine yahut başkasına bir menfaat temin eylemek niyetinin mevcudiyeti şart değildir¹¹⁷.

Bu telâkki tarzına mahkeme içtihatlarında da yer verilmiştir. Nitekim İtalyan Yargıtayı 25 Şubat 1916 tarihli bir kararında «poliçelerdeki sahtekârlıkta... fiilin sadece bilinmesi kâfidir»¹¹⁸ demek suretile bu fikri benimsemiştir. Keza 1930 yeni İtalyan Ceza Kanununda bu noktai nazarın terviç edildiğini Nazır Rocco'nun sarih beyanından anlamaktayız¹¹⁹.

Evrakta sahtekârlık suçlarının cezalandırılabilmesi için umumi kastı kâfi gören bu noktai nazar müelliflerce iltifata şayan görülmemektedir.

Gerçekten, denilmektedir ki, «bilgi» kastın zarurî bir temeli olmakla beraber, daima kastın müradifi değildir¹²⁰. Sonra diğer bütün suçlarda kastın mevcudiyeti farzedilmediği ve bu unsurun isbatı iddia makamına ait olduğu halde, evrakta sahtekârlık suçlarında neden dolayı kastın mefruz ve bizatihî fiilin mahiyetinden müsteb'ad telâkki edilmek icab ettiği anlaşılmamaktadır¹²¹.

Halen bu noktai nazara kısmen taraftar olan müellifler meyanında Garraud'yu zikredebiliriz. Gerçekten bu müellife göre, «maddi sahtelik» hallerinde cürmî kast aşikârdır, bizzat fiilin mahiyetinden ve ilk bakışta anlaşılır. O kadar aşikârdır ki, bu gibi fiillerin kasten ika olunup olunmadıklarını araştırmayı kimse hatırından bile geçirmez ve sahtekârlık fiili bizatihî failin kasten hareket etmiş olduğunu kâfi derecede isbat

116) CIVOLI, in PESSINA, *s.g.e.*, sah. 88.

117) SALTELLI e ROMANO - DI FALCO, *s.g.e.*, Na. 1000.

118) MANZINI, *s.g.e.*, sah. 181, not 1. — Keza 4 Haziran 1920 tarihli karar MANZINI, *s.g.e.*, sah. 180, Not 4).

119) MIRTO, *La falsità in atti*; 2. tabı, Roma, 1940., sah. 317.

120) CARRARA, *loc. cit.*

121) FRASSATI, *s.g. Elementi costitutivi ecc.*

eyleyeceği cihetle kastın bulunup bulunmadığı hususunda jüriye sual sormağa dahi mahal kalmaz¹²².

Fakat gerek söylediğimiz sebepler dolayısıyla, ve gerek evrakta sahtekârlık suçlarında cürmî kastın hususî bir kast olacağı hakkında çok eski zamanlardanberi yerleşmiş olan bir telâkki sebebiyle, bu noktai nazar müelliflerin ekserisi tarafından kabul olunmamaktadır.

b) İkinci telâkki tarzına göre, evrakta sahtekârlık suçlarında umumî kastla iktifa edilmeyip, hususî bir kastın mevcudiyeti de aranmak iktiza eder. Bu hususî kast da «*kazanç maksadı*» ndan ibarettir¹²³. Binaenaleyh fail kendisine veya başkasına bir menfaat temini gayesile hareket etmedikçe, fiili kasten ika etmiş sayılamaz¹²⁴.

Fakat bu noktai nazar da tenkit edilmekte ve menfaat temini maksadı bulunsa dahi kastın mevcut olmayacağı ileri sürülmektedir¹²⁵.

Bununla beraber, bazı müellifler ve ezcümle Garraud, evrakta sahtekârlığın manevî unsurunun mümeyyiz vasfını bu menfaatte bulmakta¹²⁶ ve bunun nakdî olabileceği gibi manevî de olabileceğini; failin kendisine veya başkasına hattâ bir topluluğa ait bulunabileceğini ve her halde «haksız» olmak lâzım geleceğini iddia etmektedir¹²⁷. Keza 1937 İsviçre Ceza Kanunu da «kendisine veya başkasına haksız bir menfaat temini niyeti» ni sarahaten zikretmektedir (m. 251, 254, 256).

c) Yine hususî kasta yer veren üçüncü noktai nazara göre, bu kast «*zarar vermek niyeti*» nden ibarettir.

Bu telâkki tarzı menşeiini Roma hukukunda ve *Lex Cornelia de falsis*'de bulmaktadır. Roma hukukunda «*dolo malo*» denen ve Jousse'un dilinde «kötü niyet» şeklini alan bu noktai nazar, nihayet 1791 Fransız Ceza Kanununda (Kısım 2, bab II, bölüm 2, madde 41) «fena maksatla ve başkasını ızzar niyetile» formülünde en belîğ ifadesini bulmuştur. Bundan sonra Merlin, Blanche, hattâ —tenkit ettiği halde— Garraud gibi müellifler bu noktai nazarı müdafaa etmişlerdir¹²⁸. Keza başka bir formülle ifade etmelerine rağmen,¹²⁹ Majno¹³⁰, Saltelli ve Romano-Di

122) GARRAUD, *s.g.e.*, Na. 1392.

123) CARRARA, *loc. cit.*

124) FRASSATI, *s.g. makale*.

125) CARRARA, *loc. cit.*

126) GARRAUD, *s.g.e.*, Na. 1390.

127) GARRAUD, *s.g.e.*, Na. 1391.

128) DONNEDIEU DE VABRES, *s.g. Essai*, sah. 137-138.

129) Bu fikre göre, evrakta sahtekârlık suçlarında kast, sahte olduğu bilinen

Falco¹³¹ ve Crivellari-Suman'ın¹³² da aynı fikirde olduklarını söyleyebiliriz. Bunun gibi Fransız mahkemelerinin müstakar içtihadı da, evrakta sahtekârlık suçlarında hususî kastın, başkasına zarar vermek niyetinden ibaret bulunduğu merkezindedir. Hattâ 1937 İsviçre Ceza Kanunu «başkasının nakdî hak ve menfaatlerine hâlel iras etmek niyetini» muhtelif maddelerinde (m. 251, 254, 256) sarahaten zikretmek suretile «zarar vermek niyeti» ni evrakta sahtekârlık suçlarının manevî unsuru addetmiştir¹³³.

Demek oluyor ki, bu telâkki tarzına göre, failin cezalandırılabilmesi için hem bir sahtekârlıkta bulunduğunu bilmesi, hem de başkasını ızzar niyetile hareket etmiş olması iktiza eder.

Fakat bugün bu noktai nazar da umumiyetle terkedilmiş bulunmaktadır.

Bir kere «başkasına zarar vermek niyeti» suçun saikinden başka bir şey değildir: bazan suç bu saikle işlenmiyebileceği gibi¹³⁴, kanunun sarahaten zikretmediği ahvalde — hususî kastın bir unsuru olarak dahi — suçun teşekkülü bakımından saike yer vermeğe imkân yoktur¹³⁵. Sonra başkasına zarar vermek dendiği zaman, yalnız ferdi zarar kastedilmektedir: halbuki evrakta sahtekârlık suçlarında «zarar» içtimaî ve kollektif de olabilir¹³⁶.

Psikolojik sahada failin daima, hattâ ekseriya bu suretle hareket etmediği sabittir: sahtekâr zarar vereceği şahsı değil, fakat kendi menfaatini düşünür. Hattâ bazan kimseyi ızzar etmek dahi istemez: onun istediği şey kendisine veya başkasına haksız bir menfaatin teminidir¹³⁷.

bir varakayı hakiki imiş gibi göstermek, yani bu varakayı gerçek bir delil imiş gibi kullanmak niyetinden ibarettir. «Varaka» tâbirinin hukuki mânasından istinbat olunduğu âşikâr bulunan bu formül de —netice itibariyle— zarar mefhumuna bağlanmaktadır: Madem ki fail sahte bir varakayı hakiki bir delil imiş gibi kullanmağa niyet etmiştir, şu halde aleyhine bu sahte delille istinatla bir iddiada bulunacağı şahsa maddi veya mânevî bir zarar iras etmeyi de istemiştir.

130) MAJNO, *s.g.e.*, Na. 1300.

131) SALTELLI E ROMANO - DI FALCO, *s.g.e.*, Na. 1000.

132) CRIVELLARI - SUMAN, *s.g.e.*, sah. 68.

133) CLERC, *s.g.e.*, sah. 164.

134) NAPODANO, *Il dolo specifico nelle falsità in atti* (Riv. Pen., C. XXXIX, sah. 517 ve son.).

135) DONNEDIEU DE VABRES, *s.g. Essai*, sah. 142.

136) DONNEDIEU DE VABRES, *loc. cit.*

137) GARRAUD, *s.g.e.*, Na. 1390.

Nitekim gerçek bir vakıayı isbat için sahte bir senet imal eden şahıs, kimseye zarar vermek istemediği halde, yine bir evrakta sahtekârlık suçu işlemiş olur¹³⁸.

ç) Nihayet son bir nokta nazara göre, evrakta sahtekârlık suçlarında hususî kast, «zarar verebilme ihtimalinin derpiş olunması»ndan ibarettir. Bu suretle bilfiil bir ızzar niyeti aranmamakta ve sadece sahte varakadan başkalarının veya içtimai topluluğun bir zarar görebilmesinin ihtimal dairesinde bulunduğu failce ve suçun ikaî ânında derpiş edilmiş veya edilmek lâzım gelmiş olması kâfi sayılmaktadır.

İzzar niyetile, zarar ihtimalinin derpiş edilmesi arasında şu fark vardır ki, birincisi «irade»ye ve iradenin yöneldiği istikamete teferrü eden bir cihet olduğu halde, ikincisi daha ziyade «zekâ»ya ve «şuur»a taallük eder¹³⁹; birincisinde fail muayyen bir kimseye zarar iras etmediği «ister»; ikincisinde ise fiilinden muhtemel olarak başkasının zarar görebileceğini derpiş ve «idrâk» eder ve buna rağmen bu zararı tevliid etmek tehlikesini göze alır¹⁴⁰.

Bu keyfiyeti Garçon şöyle izah etmektedir: kast, esas itibarile, bir bilgi meselesidir; ancak bu bilginin suçun bütün unsurları hakkında mevcut olması şarttır. Mademki zarar imkânı evrakta sahtekârlık suçunun bir unsurudur (Garçon'un bu telâkkiye taraftar olduğu hatırlardadır), bilginin bu unsura da şamil olması gerekir. Ekseri suçlarda zarar maddî fiilden ayrılamıyacağı cihetle, failin fiili bilerek ika ettiği sabit olunca, bu nokta da kendiliğinden sübut bulur. Halbuki evrakta sahtekârlıkta hakikatın tahrif edildiği hakkındaki şuur kifayet etmez; bundan başka failin bir zarar iras edebileceğini de bilmiş olması iktiza eder. İşte bu son mânadadır ki, evrakta sahtekârlık suçlarında kast bir hususiyet arzeder¹⁴¹.

İlave edelim ki, yukarda sözü geçen müelliflerden başka, Zerboglio¹⁴², Napodano¹⁴³ ve Donnedieu de Vabres¹⁴⁴ da bu telâkkiye taraftardır. Hattâ bu son müellif resmî evrakta sahtekârlıkta bu mahsus kastın

138) FRASSATI, s.g. *Elementi costitutivi ecc.*

139) DONNEDIEU DE VABRES, s.g. *Essai*, sah. 13ç.

140) CARRARA, s.g.e., § 3670. — Bu müellif ızzar niyetine «*intentio nocendi*», zarar ihtimalini derpiş etmeğe de «*animus nocendi*» demektedir.

141) GARÇON, s.g.e., sah. 326, Na. 391.

142) ZERBOGLIO, s.g.e., sah. 268.

143) NAPODANO, s.g. *Il dolo specifico ecc.*

144) DONNEDIEU DE VABRES, s.g. *Essai*, sah. 165.

mevcudiyetini asıl sayıp, hilâfını isbat külfetini sanığa yüklemekte, buna mukabil hususî evrakta sahtekârlıkta böyle bir karine kabul etmiyerek, iddia makamının kastı ispatla mükellef bulunduğunu ieri sürmektedir¹⁴⁵.

Bu noktai nazar son 1947 Bruxelles Ceza Hukukunu Birleştirme Milletlerarası Konferansında da kabul edilmiştir. Gerçekten Konferansa terviç olunan evrakta sahtekârlık suçunun tarifinde, «zarar vermek şuuru» sarahaten zikredilmektedir¹⁴⁶. Konferans umumî heyetince kabul olunan tefsire göre, metinde geçen «zarar vermek şuuru» ndan maksat, sadece ferdî zarar olmayıp, her hangi bir zararı iras edebilmek şuurundan ibarettir¹⁴⁷ ki, zarar verebilme ihtimalinin derpiş edilmesi demektir.

Bu husustaki fikir ve kanaatimize gelince, esasta evrakta sahtekârlık suçlarında mahsus bir kastın aranmak lâzım geldiği ve bu kastın kullanılacak sahte delille başkasının bir hak veya menfaatine zarar iras olunabileceğinin tahmin edilmesinden ibaret bulunduğu reyine iştirak etmekte isek de, «kast» unsurunun — hattâ yukarki mânada anlaşılacak mahsus kast şeklinde olsa bile — evrakta sahtekârlık suçlarının «umumî ve müşterek bir unsuru» sayılmasına taraftar değiliz.

İstisnaen taksirle işlendikleri halde de cezalandırılabilen cürümlerle kabahatlar dışında, bilcümle suçların cezalandırılabilmeleri için, kastın bulunması zarurîdir. Bu unsurun bazı suçlarda — ya kanunun sarahati icabı yahut o suçun mahiyeti dolayısıyla — sadece maddî bir fiilin bilinip istenmesinden ibaret olmayıp, diğer bazı hususların da istenmesine veya derpiş olunmasına şamil bulunması, kastın şu umumî mahiyetine halel iras etmez.

Şu halde, kast unsuru, yalnız evrakta sahtekârlık suçlarının değil, fakat — kaideten — bilcümle cürümlerin umumî ve müşterek bir unsurudur ve bunun evrakta sahtekârlık suçlarında bir hususiyet arzetmesi bu suçlara müteallik umumî bir unsur sayılmasını mucip olamaz. Hattâ daha ileri giderek diyebiliriz ki, ferdî bir zarara sebebiyet verebilen bütün suçlarda, kast yukarda işaret olunan hususiyeti aynen arzeder: hırsızlık, dolandırıcılık, emniyeti suiistimal suçlarında fail, fiilin neticesinde muayyen bir şahsın zarar görebileceğini acaba düşünmemiş, bunu derpiş etmemiş midir? Şu halde, evrakta sahtekârlık suçlarının «umumî ve müşterek» unsuru olduğu iddia edilen şu mahsus kast, sözü geçen cürümlerde de görülmemekte midir?

145) DONNEDIEU DE VABRES, *loc. cit.*

146) Bk.: yukarıda, sah. 168.

147) SEBOR, *s.g. makale.*

İşte bütün bu sebeplerledir ki, biz evrakta sahtekârlık suçlarında umumî ve müşterek bir takım unsurların bulunduğuna inanmamaktayız. Bu suçların bir araya getirilmesindeki sebebi, bazı umumî unsurlar arzetmelerinde değil, fakat aynı bir hukukî menfaati, aynı bir suç işleme tarzı ile ihlâl eylemelerinde aramak lâzım gelir: bu hukukî menfaat âmmenin itimadı; suç işleme tarzı ise sahtekârlık, yani hakikatın tahrifidir. Âmmenin itimadının ihlâl edilebilmesi için de, bu sahtekârlığın bir «varaka» da yapılması şarttır.

Bu itibarla, evrakta sahtekârlık suçlarının umumî sayılabilecek tek bir unsuru vardır, o da ortada bir varakanın bulunmasından ibarettir.

Dr. Sahir Erman